

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Fakulta ekonomická

Katedra regionálního managementu

Bakalářská práce

Sociální podnikání ve vybraném regionu – úspěchy a nedostatky

Vypracovala: Jana Volfová

Vedoucí práce: doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.

České Budějovice 2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana PECHOVÁ**
Osobní číslo: **E14567**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Strukturální politika EU pro veřejnou správu**
Název tématu: **Sociální podnikání ve vybraném regionu - úspěchy a nedostatky**
Zadávací katedra: **Katedra regionálního managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem bakalářské práce bude analyzovat situaci sociálního podnikání ve vybraném regionu a zjistit vnitřní a vnější faktory, které toto podnikání kladně stimulují, nebo mu naopak brání (ekonomická podpora, situace v regionu z hlediska potřeby těchto služeb, možnost navázat na tradici, jako je například existující charita a podobně).

Metodika práce:

Práce bude spočívat v analýze dat, která se vztahují přímo k regionu a danému podnikání. Data budou získána na příslušném městském úřadě a konkrétním zjišťováním v terénu. Sociální podnikání, ačkoliv se jedná o poměrně nový jev, má také svou historii, tudíž analýza zahrne i časový rozměr, tedy vývoj v daném regionu. V práci budou srovnány dva regiony s podobnými podmínkami pro sociální podnikání.

Rámcová osnova:

1. Úvod, 2. Literární rešerše, 3. Cíl a metodika, 4. Řešení problematiky, 5. Provedení analýzy, 6. Závěr, 7. Resumé, 8. Použitá literatura, 9. Přílohy.

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Rozsah pracovní zprávy: 40-50 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

1. Cudlínová, E. (2006) Udržitelný rozvoj rurální krajiny optikou ekologické ekonomie. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Zemědělská fakulta.
2. Dohnalová, M. (2012) Sociální ekonomika, sociální podnikání, podnikání pro každého. 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer Česká republika.
3. Hunčová, M. (2004) Ekonomický rozměr občanské společnosti. 1. vydání, Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně.
4. Mészáros, P. (2008) Sociální podnikání: 10 úspěšných příkladů z Evropy. Praha: Nový prostor, o. s.
5. Munoz, J. M. (2010) International Social Entrepreneurship: Pathways to Personal and Corporate Impact. Business Expert Press.

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.
Katedra regionálního managementu

Datum zadání bakalářské práce: 25. ledna 2016

Termín odevzdání bakalářské práce: 14. dubna 2017

doc. Ing. Ladislav Rolíněk, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 10. března 2016

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

8. 4. 2017

Jana Volfová

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. Ing. Evě Cudlínové, CSc., za ochotu, profesionální přístup a trpělivost při metodickém vedení mé bakalářské práce.

Dále děkuji svým rodičům za to, že mi byli ve všem vynikajícím příkladem a podporovali každé mé rozhodnutí. Velký dík patří také mému manželovi, který je mou velkou oporou.

OBSAH

Úvod.....	3
1. Definice sociálního podnikání	4
1.1 Obecná definice sociálního podnikání	4
1.2 Pojetí sociálního podnikání	5
1.3 Znaký sociálního podnikání	6
2. Historie sociálního podnikání	9
2.1 Úvod do historie sociálního podnikání	9
2.2 Družstva a nadace a jejich charakteristika	10
2.3 Družstva a nadace a jejich vývoj v 19. století.....	12
2.4 Družstevnictví a nadační činnost v letech 1918–1948.....	13
2.5 Družstevnictví a nadační činnost po roce 1948.....	14
3. Cíl a metodika práce	17
3.1 Cíl práce	17
3.2 Hypotéza	17
3.3 Metodika	17
4. Proč začít podnikat? Výhody a nevýhody sociálního podnikání.....	19
4.1 Legislativní rámec sociálního podnikání	19
4.2 Právní formy sociálních podniků	20
4.2.1 Družstvo.....	20
4.2.2 Společnost s ručením omezeným.....	20
4.2.3 Nestátní neziskové organizace.....	21
4.2.4 Právní formy nestátních neziskových organizací	23
4.2.5 Jakou zvolit právní formu?	25
4.3 Založení sociálního podniku a způsoby financování	26
4.3.1 Financování sociálních podniků v České republice.....	27

4.4	Osobnost manažera	33
5.	Sociální podnikání – vývoj a struktura v ČR.....	36
5.1	Sociální podnikání v ČR – vývoj a struktura	36
5.2	Sociální podnikání a zaměstnanost	41
5.3	Zhodnocení analýzy	45
6.	Sociální podnikání ve vybraném regionu – úspěchy a nedostatky	46
6.1	Charakteristika regionů	46
6.1.1	Region Jižní Čechy	46
6.1.2	Region Vysočina.....	48
6.2	Sociální podnikání ve vybraných regionech	49
6.3	Sociální podniky ve vybraných regionech v návaznosti na podporu zaměstnanosti	53
6.3.1	Nezaměstnanost v regionech	53
6.3.2	Financování z veřejných zdrojů – příspěvky na APZ a OZP dle § 78 ZoZ.....	56
6.4	Sociální podniky vs. obce, města a kraje	58
6.4.1	Jižní Čechy – Madlenka, o. p. s	59
6.4.2	Vysočina – Pradlenka Barborka	60
6.4.3	Obce, města, kraje.....	61
7.	Shrnutí výsledků a doporučení	63
8.	Závěr	65
	Summary.....	67
	Seznam použitých zdrojů.....	68
	Seznam tabulek a grafů.....	71

ÚVOD

Pojem sociální podnikání se může jevit jako poměrně nový fenomén. Někdo může tomuto podnikání přikládat velký význam, neboť se domnívá, že jde o podnikání, které je velmi společensky prospěšné. Setkáme se však také s názory, že toto podnikání není ničím významné, není důležité, jeho společenský přínos je minimální, ekonomický přínos žádný. Ve své práci se pokusím zohlednit všechny klady a zápory, se kterými se sociální podnikání setkává.

Zaměřuji se na porovnání sociálních podniků ve dvou vybraných regionech podle počtu podniků, jejich oboru podnikání, prosperity ve sledovaném období atd. Práce spočívá v analýze dat, která se vztahují přímo k vybraným regionům. Ve své práci jsem se zaměřila na porovnání regionů Jižní Čechy a Vysočina. Tyto regiony jsou porovnávány z pohledu sociálních podnikání ve vztahu ke všem sociálním podnikům, které v České republice působí, a dále také z pohledu zaměstnanosti, tedy jaký je v celé republice podíl nezaměstnanosti, dále pak jaký je podíl osob, které jsou obtížně zaměstnatelné na trhu práce. Součástí jsou i vyplacené příspěvky na aktivní politiku zaměstnanosti, zaměstnávání osob se zdravotním postižením a podpory chráněných dílen. Tyto údaje jsou pak zpracovány pro porovnávané regiony ve vztahu k celorepublikovým datům a ve vztahu mezi sebou.

Sociální podnikání, ačkoliv se může zdát, že se jedná o poměrně nový jev, má také svou historii. Tento druh podnikání je významným článkem naší historie, který se rozvíjel spolu s rozvojem společnosti, a který má nezastupitelný význam. Historické aspekty mohou pojem sociální podnikání trochu utlumovat a považovat ho za jev nový, ale podíváme-li se hlouběji do historie, co sociálními podnikání předcházelo, nalezneme velmi významné prvky, které bychom si se sociálním podnikáním pravděpodobně nespojili.

Cílem práce je zjistit faktory, které toto podnikání kladně stimulují nebo mu naopak brání. Těmito faktory mohou být ekonomická podpora, situace v regionu z hlediska potřeby těchto služeb, možnost navázat na tradici jako je např. existující charita apod. Data byla získána z existujících zdrojů, podkladem byly také názory vybraných zástupců z oblasti územní samosprávy (krajská a obecní úroveň) a také názory dvou podnikatelů ve vybraných regionech. Výsledkem je hodnocení překážek a příležitostí této formy podnikání ve vybraných regionech z hlediska současnosti a výhledu do budoucnosti.

1. DEFINICE SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ

1.1 Obecná definice sociálního podnikání

Abychom byli vůbec schopni definovat pojem sociální podnikání, musíme se nejprve podívat na další pojmy, které obecně s podnikáním souvisí. Jsou to pojmy *sociální ekonomie* a *sociální ekonomika*. Definicí ekonomie můžeme určit, že je to věda, která se zabývá způsoby, jakými společnosti užívají vzácné zdroje k výrobě cenných statků a statky rozdělují. Ekonomika, nebo též hospodářství, je naopak shrnutí takového hospodaření určitého subjektu, ať už státu, organizace nebo jednotlivce. Pojem *sociální* lze označit v širším významu jako společenský, tedy to, co se týká společnosti jako celku. Užší význam by pak označoval společenské vztahy, většinou tedy takové procesy a jevy, které přesahují síly jednotlivce či rodiny a které nelze zajistit běžnými ekonomickými nástroji (Hunčová, 2010).

Podnikáním lze pak obecnou definicí označit soustavnou činnost, kterou provádí podnikatel vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem maximalizace zisku. Ovšem zde nám nastává rozpor mezi obecnou definicí podnikání a sociálním podnikáním. Sociální podnikání ve většině konkrétních případů má za svůj podnikatelský cíl přinášet užitek v oblasti společensky prospěšné či je podnik nějak ekologicky zainteresován. Podnikání je pouze prostředkem, jak tohoto cíle dosáhnout, a primárním cílem není maximalizace zisku či zisk jako takový, ale právě řešení daného problému, s nímž podnikatel své podnikání spojil (Hunčová, 2010).

Na základě výše uvedených definic a poznatků lze uvést jednu z mnoha definic sociálního podnikání, která svým charakterem odpovídá obecným principům:

Sociální podnikání řeší prostřednictvím samostatné podnikatelské aktivity a účasti na trhu otázky zaměstnanosti, sociální soudržnosti a místního rozvoje. Svou činností podporuje solidární chování, sociální začleňování a růst sociálního kapitálu zejména na místní úrovni s maximálním respektováním trvale udržitelného rozvoje. Zisk je používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a pro naplnění jeho obecně prospěšných cílů (Beck, 2010).

Je ovšem také důležité říci, že obecná definice sociálního podniku v současné době není k dispozici. Jelikož se jedná o relativně mladou a teprve se rozvíjející součást ekonomiky, ale jejíž charakter je znám, vymezuje se sociální podnikání z existujících a odpovídajících přístupů, charakteristik, standardů a hodnotících kritérií.

1.2 Pojetí sociálního podnikání

Sociální podnikání lze chápat mnoha způsoby. S tímto jevem se také v praxi často setkáváme. Podniky, které jsou často označovány jako sociální, si za svůj hlavní cíl vybraly výrobu výrobků či poskytování služeb osobám, které jsou nějakým způsobem ohroženy sociálním vyloučením, tedy osoby zdravotně postižené, osoby s určitým sociálním hendikepem způsobeným nízkým sociálním statutem, nebo osoby nějak jinak vyloučené ze společnosti, např. osoby propuštěné z výkonu trestu či imigranti (Beck, 2010).

Hlavní osobou v sociálním podniku je samotná osoba podnikatele. Ten vystupuje jménem celého podniku a zpravidla v souladu s principy trhu svou činnost realizuje za účelem dosažení zisku. Avšak jeho hlavním cílem je cíl sociální, který je prioritní. Pokud podnikatel svou činností nějaký zisk realizuje, zpravidla se jej vzdá ve prospěch svého podniku. To v praxi znamená, že případný zisk využije pro další rozvoj, ať už v rozšíření poskytování sociálních služeb nebo zřízením dalšího pracovního místa pro osobu nějakým způsobem ze společnosti vyloučenou či ohroženou (Co je to sociální podnikání?, 2012).

Zejména získávání pracovníků, a především jejich hodnocení je v této oblasti velmi nákladnou záležitostí. To není způsobeno pouze tím, že osoby, které jsou ohrožené sociálním vyloučením s sebou obvykle nesou zvýšené náklady zaměstnavatele, ale při zaměstnávání osob se zdravotním postižením se podnikateli zvyšují náklady především v důsledku zvýšené nemocnosti a omezením pracovního výkonu. V tomto směru by výrazně měla pomoci a přispět sociální politika regionu, ve kterém se podnik nachází, nebo i politika celého státu (Beck, 2010).

Sociální podnikání má hlavní výhodu v tom, že se může realizovat napříč celým podnikatelským spektrem. Ať už jde o poskytování služeb v oblasti sociální pomoci, gastronomie, chovatelství nebo výrobou výrobků zpracováním různých přírodních materiálů, vždy je hlavním jmenovatelem společenská prospěšnost. V tom je hlavní přínos nejen pro podnikatelské aktivity, ale nabízí se zde i velký potenciál v podobě obnovy již zapomenutých řemesel a technik. Zároveň, jelikož hlavním cílem není dosažení zisku, může se pomocí sociálního podnikání realizovat i ten, jenž by v mnoha případech v tržní ekonomice neuspěl. S tím také souvisí fakt, že sociální podniky zakládají také již na trhu zavedené společnosti, které si jako svou "doplňkovou" aktivitu vyberou právě oblast

sociální, u níž se nepředpokládá zisk, ale obecná prospěšnost (České sociální podnikání, 2016).

1.3 Znak sociálního podnikání

Ačkoliv pro sociální podnikání neexistuje jednotná ekumenická definice, lze sociální podnik charakterizovat určitými znaky, které jsou pro sociální podniky společné (Komora sociálních podniků, 2014).

Nerozdělování zisku

Primárním znakem je nerozdělování vzniklého zisku mezi vlastníky a vedení, ale zisk je ponechán ve firmě a předpokladem je použití pro další rozvoj podniku.

Trvale udržitelná místa

Sociální podnik svým charakterem podnikání a preferovanou politikou zaměstnanosti vytváří trvale udržitelná místa pro takové skupiny osob, které jsou ohroženy sociálním vyloučením.

Demokratický princip

V sociálním podniku a systému jeho fungování je s jednotlivými vedoucími a zaměstnanci zachován princip demokratického podílu členů na samosprávě. S určitými odchylkami to znamená, že zakladatel podniku přenechává rozhodovací pravomoc na svých zaměstnancích, neboť právě ti jsou původci zisku a rozhodují o jeho dalším využití.

Autonomie

Uplatňování demokratického principu s sebou přináší i uplatňování vysokého stupně autonomie. Tento fakt také ale může znamenat určitá rizika v oblasti řízení. Právě z hlediska určitého "dohledu" zakladatele podniku, který v klíčových otázkách rozhodování nemá stejný počet hlasů, jako ostatní zaměstnanci. Ve většině případů ale dochází ke kompromisu v rozhodování, či určitý stupeň usměrňování dalšího vývoje podniku.

Dalšími výraznými znaky, které spojují charakter sociálních podniků, jsou pak cíle, které má každý podnik zavedeny ve svých stanovách. Tyto stanovy by se měly formulovat na základě určitých standardů, jež by měly mít následující formu: (Mészáros, 2008)

Formulace obecně prospěšného cíle

Sociální podnik ve své podstatě primárně řeší jak problematiku zaměstnanosti jako celku, tak jakým způsobem postupně začlenit sociálně vyloučené osoby a zároveň při dodržení určitých zásad místního rozvoje. V souvislosti s tímto cílem by měla být dodržena koncepce trojího prospěchu, tedy sociální, finanční a ekologický. Tyto tři koncepce vychází ze samotné podstaty sociálního podnikání.

Participace, demokratické rozhodování a sociální kapitál

Snahou každého podnikatele, který podniká ve sféře sociálního podnikání, je maximální zapojení členů podniku, tedy zaměstnanců, do chodu podniku jako celku, a to nejen z hlediska pracovního, ale také do rozhodovacího procesu. Cílem je včlenění zaměstnanců do pracovního kolektivu a tím získat jejich zaujetí pro společný cíl, na druhou stranu musí být vyvážen princip mezi demokratickým rozhodováním a manažerským řízením podniku.

Specifické financování a použití zisku

Jak už jsem několikrát uváděla, hlavní příčinou založení podniku je sledování obecně prospěšného cíle, k němuž se podnik zavázal ve svých stanovách nebo statutu. Proto i případný přebytek finančních prostředků nebo dosažený zisk jsou přednostně použity pro další rozvoj podniku. Není samozřejmě vyloučeno i další financování formou příspěvků národního nebo místního charakteru, nebo forma dotací ať už z místních zdrojů nebo strukturálních fondů.

Místní rozměr

K tomu, aby podnik dosahoval svého veřejně prospěšnému účelu, využívá především zdroje nacházející se v bezprostředním okolí podniku. S tím souvisí v případě služeb uspokojování potřeb v nejbližším okolí. Tím se tvoří nejen silná vazba na posilování místního rozvoje, ale také se vytváří tradice a kolorit charakteristický pro danou lokalitu.

Z výše uvedených znaků a definic můžeme shrnout, že se v zásadě shodují a přistupují k jádru sociálního podnikání jednotně. Sociální podnik tedy můžeme vnímat jako samostatný, konkurenceschopný podnikatelský subjekt, který volně působí v tržním prostředí. Je zcela samostatný ve své činnosti a skrze svůj podnikatelský záměr pomáhá začlenit prostřednictvím pracovního umístění osoby, které jsou zdravotně či jinak sociálně znevýhodněné a mohou se tak s velkými obtížemi nebo vůbec angažovat na trhu práce.

Tímto je jim pomoheno zajistit rovnoprávné postavení ve společnosti, což přispívá nejen společnosti jako celku, ale především jim samotným.

2. HISTORIE SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ

2.1 Úvod do historie sociálního podnikání

Sociální podnikání v současné době v celé řadě států reaguje a vyplňuje tak mezeru na trhu práce tím, že zaměstnává osoby, které jsou zdravotně či sociálně znevýhodněné. Tyto sociální podniky, nebo v dnešní době spíše označovány "firmy", se utvářely již v minulosti a byly zakládány na nejrůznějších principech při zachování vzájemné pomoci a solidaritě.

Mohlo by se zdát, že ačkoliv se o sociálním podnikání mluví jako o fenoménu poslední doby, tedy 2–3 let, může jít o koncepci zcela novou, vytvořenou takřkajíc uměle. Opak je pravdou. Sociální podnikání v jeho obsahu je staré stejně jako demokratické principy. Je odrazem demokratického rozvoje společnosti, kdy se jednotlivé skupiny podílely na prospěšnosti pro společnost rovným dílem, a všichni si byli v komunitě rovni. Společnými znaky byly vzájemná pomoc a solidarita (Janák, 2010).

S určitou formou sociálního podniku se můžeme setkat již v antice. Vzájemná pomoc a solidarita byly předními cíli tzv. svépomocných či vzájemných spolků. Jejich činnost spočívala např. v Římě ve formě sdružování svobodných občanů, kteří si vzájemně pomáhali při mimořádných událostech (Janák, 2010).

Další rozvoj již spadá do středověku, kdy příslušné cechy sdružovali řemeslníky či obchodníky. Kromě obrany společných hospodářských a politických zájmů bylo také povinností postarat se o sirotky a vdovy po zemřelých členech cechu. Tím tedy vznikaly první formy nestátní sociální pomoci. Mezi přední povinnosti tovaryšských cechů náležela péče o nemocné a o členy, kteří nemohli najít uplatnění. Tyto cechy se rozvíjely v 16. století. Na tyto tradice postupem času navázaly dělnické podpůrné spolky, které si vybudovaly významné postavení v celé Evropě (Janák, 2010).

Kromě podpůrných aktivit svých členů se také spolky zaměřovaly na vzdělávání svých členů, vychovávali je k šetrnosti a střídmosti, organizovali kulturní, sportovní a společenské akce. Ve většině zemí byli řídicími členy osoby, které spojovalo stejné zaměstnání, národní příslušnost či náboženské vyznání. V Čechách se tyto svépomocné spolky začínají objevovat a rozvíjet na počátku 19. století, kdy docházelo k rozvoji industrializace. Počátkem 20. století dělnické spolky začínají propagovat státní nemocenské pojištění (Janák, 2010).

V Čechách se koncem 19. století začínají objevovat také tzv. baráčnické spolky, které ve formě folklorních sdružení jsou zachovány a fungují dodnes. Baráčníci spojovali především vlastenecké cíle s cíli charitativními a zábavními. Zvláštním postavením byli horníci, kteří byli lidé svobodní a už ve středověku měli tuto výsadu a měli organizaci ve formě tzv. horních bratrstev. Tato bratrstva zajišťovala mimo jiné i podporu svých členů při pracovní neschopnosti. V 16. století existovaly pro horní řády právní předpisy, dle kterých vznikaly nemocenské pokladny, úrazové pojišťovny a bratrské pokladny právě pro případ zajištění příspěvku svých nemocných či nemooucích členů (Janák, 2010).

2.2 Družstva a nadace a jejich charakteristika

Předchůdci družstevního hnutí mohou být různé náboženské obce (na našem území např. Jednota bratrská) nebo ve středověku cechy řemeslníků. Stejným způsobem můžeme nalézat předchůdce i u nadací. Nadace jsou další formou sociálního podniku. Vznikly jako charitativní podnik již ve středověku, jako charitativní organizace úzce napojená na církev. Jejich znakem byla křesťanská filantropie a snaha žít zbožným a ctnostným životem. Postupně přešlo zakládání nadací, které plnily různé cíle, do rukou šlechty a bohatého měšťanstva, kteří je považovali za vysoce prestižní záležitost. Nadace jsou tak nejstarší formou dobročinnosti, které se podílely výrazně mimo jiné na péči o chudé a nemocné (Janák, 2010).

Družstvo je jednou z forem sociálního podniku, které se vyvinulo v minulosti jako návaznost na nastupující průmyslovou revoluci, která velmi výrazně postihla nižší vrstvy v tehdejší společnosti. Družstva v té době byla malými organizovanými jednotkami, do kterých se sdružovali živnostníci a malí podnikatelé, aby si vzájemně pomohli a posílili si tak své postavení na trhu. Svým spojením sil tak lépe překonávali překážky té doby, odolávali společenskému tlaku a omezovali rizika možného krachu na menší míru (Janák, 2010).

Jako první družstvo na světě bylo označováno v roce 1884 družstvo rochdalských průkopníků (Rochdale Society of Equitable Pioneers), které bylo založeno v Anglii. Bylo to družstvo složené z 28 textilních dělníků, kteří se rozhodli, že budou svým členům dodávat zboží v dobré kvalitě, správné hmotnosti a za průměrné ceny. Závazky tohoto družstva byly tedy reálně splnitelné a fungovalo na principech rovnosti členů, nízkých podílů, společenské a náboženské tolerance, vytvářelo rezervní fond. Díky těmto faktům

fungovalo družstvo velmi dobře a nezahynulo tedy jako většina jeho následovatelů. Stalo se modelem pro vznik dalších družstevních podniků a hnutí (Janák, 2010).

Po Evropě se výrobní a spotřební družstva rozvíjejí v druhé polovině 19. století a počátkem století 20. Družstevními úvahami se začínají jednotlivá družstevní hnutí také zaobírat. Např. ve Francii se s velkým ohlasem setkaly myšlenky Louise Blanca, který chtěl pomoci zlepšit stávající hospodářský stav zavedením tzv. národních dílen, které by podporoval stát. Francouzská vláda tuto myšlenku opravdu podpořila, ale vlivem historických událostí tyto dílny neměly dlouhého trvání (Janák, 2010).

Velmi významným družstevním odvětvím se stávala úvěrní družstva, která byla užitečná převážně pro obyvatelstvo na venkově. Do úvěrových družstev shromažďovali lidé své malé úspory, za něž jim byl pak družstvem poskytnut úvěr za velmi příznivých podmínek. Úvěrová družstva také nemalou měrou podporovala život na venkově. Principem úvěrových družstev byly sousedské vazby, vzájemná důvěra a morální principy (Janák, 2010).

Velkým průkopníkem družstevnictví na základě úvěrových družstev byl v Německu Wilhelm Raiffeisen. Ten družstva omezil na malé venkovské obvody nebo obce, kde členové přebírali neomezené solidární ručení nejen za uložené peníze, ale také za poskytnuté půjčky, které byly zaručeny dluhopisy. Jelikož byl rozsah působnosti malý, byl i rozsah obchodních operací a případná rizika na minimu. Pro větší rozsah a působnost byl další německý velikán Franz Hermann Schulze-Delitzsch, který založil např. záložní spolek (Vorschussverein). Propagoval městská družstva řemeslníků a dělníků tak, aby byli schopni vybudovat velké průmyslové družstevní podniky (Janák, 2010).

Zajímavostí také je, že např. v Dánsku v poslední třetině 19. století se začala rozvíjet neúvěrní zemědělská družstva, která měla široké spektrum působnosti zaměřené především na zemědělství. Podporovala činnosti jako např. nákup zemědělských potřeb, chov dobytka, šlechtitelské práce. Dalším typem zemědělských družstev jsou i izraelské kibuce, které jsou unikátními jednotkami venkovského společenství výlučně vázané na stát Izrael. Tato společenství jsou zaměřena na vzájemnou hospodářskou pomoc a sociální spravedlnost.

V 19. století se začala také objevovat družstva, která v určité podobě přetrvala do dnešní doby, tedy družstva bytová. Tato družstva zabezpečovala výstavbu a správu domů. Ve 20.

století došlo k rozšíření družstevního hnutí na celou řadu dalších odvětví, kde pomáhaly především dalšímu rozvoji (Janák, 2010).

2.3 Družstva a nadace a jejich vývoj v 19. století

Jak jsem uvedla v předchozí kapitole, v Čechách úzce souvisel vznik družstev s vývojem ekonomických a sociálních podmínek života v první polovině 19. století. Jak se rozvíjelo tržní hospodářství a postupovala industrializace, tak docházelo v české společnosti k situaci, kdy na straně jedné rostla produkce, na druhé straně se ale naopak zhoršovala životní úroveň a podmínky nižších sociálních vrstev obyvatelstva. Tyto postižené vrstvy se uchýlily k hledání řešení jako obranu proti zvětšujícímu se ekonomickému tlaku ve snaze zlepšit své postavení ve společnosti. Největší pomoc nacházely ve vzájemné pomoci, spolupráci a solidaritě. Tím tedy začaly vznikat první svépomocné účelové organizace založené na družstevnictví. Tyto organizace se zejména v druhé polovině 19. století rozšířily po celém území (Janák, 2010).

Velkou výhodou družstev a také důvodem jejich velké oblíbenosti byl princip svobodného členství, který byl založen a ekonomických a sociálních zájmech. Lze jej také definovat jako *dobrovolné autonomní sdružení osob, vytvořené za účelem uspokojování jejich společných hospodářských, sociálních a kulturních potřeb a cílů, a to pomocí demokraticky řízeného podniku e společném vlastnictví. Hlavními hodnotami družstevnictví je tedy svépomoc, vlastní odpovědnost, demokratický přístup, rovnost, spravedlnost a solidarita* (Janák, 2010). Již od počátku byla družstva založena také na hodnotách souvisejících s etikou, klíčovými vlastnostmi byly čest, otevřenost, sociální odpovědnost a péče o druhé.

Na našem území byl zřejmě prvním družstvem Pražský potravní a spořitelní spolek, který byl založen v roce 1847 v Praze. Vzorem pro založení tohoto spolku byly právě již zmíněné spořitelní a konzumní spolky z Německa, které byly založeny také na charitativních základech, nejen na svépomocných principech. Spolek od svých členů přijímal členské příspěvky, finanční částky, za které svým členům obstarával především potraviny a v zimě palivo (Janák, 2010).

V legislativě byla družstva podpořena zákonem č. 253/1852 ř. z., o spolcích a také živnostenským řádem vydaným v roce 1859. V roce 1873 byl přijat zákon č. 253/1873 ř. z., o společenstvech pro napomáhání živnosti a hospodářství. Přijetí tohoto zákona

znamenovalo pro družstevnictví skutečný rozmach. K založení družstva bylo nutné jej pouze zapsat do družstevního registru, který vedl soud. Ručení v družstvu mohlo být omezené nebo neomezené. Svůj podíl v družstvu mohl člen získat zpátky, pokud o něj požádal. Počet členů nebyl nijak omezen (Janák, 2010).

V Čechách je za průkopníky družstevnického hnutí považován František Cyril Kampelík, který v roce 1861 vydal knihu, ve které navrhoval zřízení převážně úvěrových družstev, která byla podobná těm, která zakládal Raiffeisen v sousedním Německu. Sám žádné družstvo nezaložil, ale svou knihou položil základ pro budoucí vývoj. Od tohoto se vyvíjí i vznik tzv. kampeliček, které byly pojmenovány právě po Kampelíkovi. Kampeličky fungovaly na principu omezeného ručení. Jejich okruh byl poměrně malý, většinou byly zaměřeny na jednu vesnici nebo farnost, členskou základnu tvořilo zpravidla pár místních obyvatel. Kampeličky byly ve své podstatě jednoduché a efektivní a staly se tak pilířem zemědělského družstevního hnutí. Tak jako úvěrová družstva, která zakládal Raiffeisen, byly kampeličky založeny na dobrých sousedských vztazích, byly posíleny solidaritou a vzájemnou pomocí v obcích a farnostech. Naučily obyvatele k šetrnosti, podněcovaly rozvoj podnikání v obcích, které vedlo k pokroku v zemědělství a zvýšení produkce (Janák, 2010).

Dalším výrazným typem družstva na našem území byly záložny, které se začaly rozvíjet v poslední čtvrtině 19. století. Záložny zakládali řemeslníci a bohatší sedláci, protože zde byla povinnost složení poměrně vysokého členského podílu. Záložny měly komerčnější ražení než kampeličky, poskytovaly ale také větší množství obchodních operací, které zprostředkovali úředníci. Jelikož zde byly větší náklady na provoz, byly také úroky za půjčené prostředky mnohem vyšší než u kampeliček (Janák, 2010).

Družstevnictví se v české společnosti ujalo, o tom svědčí i zakládání dalších typů družstev v oblastech, kde se lidem tato spolupráce vyplácela. Zakládala se např. zpracovatelská družstva, mezi které patřily družstevní mlýny, pekárny, ale také lihovary (Janák, 2010).

2.4 Družstevnictví a nadační činnost v letech 1918–1948

Družstevní podnikání zaznamenalo na počátku 20. století velký rozvoj, také k tomu významně přispěl vznik samostatného československého státu. Demokratické zřízení podporovalo vznik tržní ekonomiky a vlivem toho se družstevnictví stalo silným, společensky významným odvětvím. Kvantitativní nárůst byl zaznamenán i u nadační

činnosti. Demokratický stát tvořil příhodné podmínky pro společenský život a s tím související rozvíjející se nadační činnost (Janák, 2010).

Brzy po vzniku samostatného Československa se začala rodit myšlenka o založení centrální organizace, která by jednotně zastřešovala všechna ústředí a svazy. Tím v roce 1921 vznikla organizace s názvem Centrokooperativ, tedy svaz jednot zemědělských družstev v Republice Československé, do kterého se postupně začlenila i v Československu působící německá organizace a také slovenská společnost působící v Bratislavě. Úlohou Centrokooperativu bylo zastupovat jednotlivé členské svazy navenek a působit tak jako jejich revizní orgán. Žádnou finanční obchodní činnost však nevykonával (Janák, 2010).

První republika dala tak vznik nejen velkému množství úvěrních družstev, ale zvýšil se také počet jejich členů. Především družstva působící na venkově, kampeličky, které lidem poskytovaly úvěry za velmi příhodných podmínek, působily operativně a téměř bez byrokratického zatížení. Velký rozmach zaznamenaly také záložny, tedy městská spořitelny a úvěrní družstva, které měly kvalitní majetkovou základnu a staly se tak postupně významnou oporou národního hospodářství (Janák, 2010).

S vývojem první republiky se rozvíjela i zpracovatelská družstva, specifikem se stala elektrárenská a strojní družstva, která zásobovala obyvatelstvo elektřinou a strojním vybavením. I ve společenské sféře se družstva osvědčila, bylo zaznamenáno působení také v kulturně-společenské oblasti, kdy svým členům organizovala akce plné zábavy, sportu ale i naučné akce (Janák, 2010).

Druhá světová válka však tento velký rozmach družstev a nadací ukončila. Rozpadem Československa byl zlikvidován a umlčen politický systém založený na demokracii včetně ochrany základních lidských práv a svobod. Družstva a jejich centrály a ústředí byla postupně sjednocena a jejich vedením byli pověřeni Němci vysokí úředníci. Toto sjednocování vyvrcholilo v roce 1942, kdy byly okupační mocí zřízeny čtyři odvětvové svazy a tři peněžní ústavy (Janák, 2010).

2.5 Družstevnictví a nadační činnost po roce 1948

Ústřední rada družstev, která vznikla krátce po skončení druhé světové války v roce 1945, měla odstranit vzniklou roztříštěnost, která byla způsobena předčasným ukončením velmi úspěšného vývoje v období první republiky. V roce 1948 po únorovém převratu ale všechny naděje na návrat k prvnímu demokratickému systému byly zmařeny. Přebat

zlikvidoval celou řadu dosud existujících družstevních činností, všechna dříve vzniklá družstva, úvěrová, spořitelní, živnostenská i kulturní zanikla. Družstevní pojišťovna a banka spadly pod státní dohled (Janák, 2010).

Nadace byly postiženy stejným likvidačním osudem. Demokratický spolkový život, který panoval v době první republiky, byl komunistickým režimem velmi mohutně potlačován. Výrazným zásahem byl zákon č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních, kdy byly téměř všechny spolky a nadace, které nebyly komunistickému režimu vyhovující, zrušeny nebo přetransformovány do organizací masového charakteru (Daníhelková, 2014).

Zemědělská družstva, která do této doby velmi dobře a stabilně fungovala, byla zrušena a nahrazena novým typem zemědělských družstev, Jednotnými zemědělskými družstvy. Družstva, která nevznikala dobrovolným slučováním, měla svůj vznik nařízený zákonem. Politické perzekuce odpůrců družstev a jejich členství nebyly výjimkou (Janák, 2010).

Spotřební družstva, která byla již zcela v moci státu, se sdružila do tzv. Jednot a tím byly zničené dlouholeté tradice družstev v regionech. Dalším výrazným krokem k omezení činnosti družstev bylo donucení předat prodejny státnímu obchodu. Ústřední svaz spotřebních družstev, který byl ustanoven v roce 1952, spadal plně do kompetence státních orgánů (Daníhelková, 2014).

Výrobní družstva postihl podobný osud. Družstva měla striktně vymezen rozsah a oblast, ve které mohla působit, nebylo výjimkou přetransformování družstev a jejich provozování na státní podniky. Bytová družstva našla uplatnění při poválečné bytové výstavbě, ale činnost byla často zneužívána pro stranické a státní zájmy (Janák, 2010).

60. léta přinesla určitou vlnu politického uvolnění. Objevily se snahy o prosazení společného jednotného družstevního zákona, kde byly podmínky družstevnictví stanoveny, ale vlivem politických událostí k jeho prosazení nedošlo. Normalizace vrátila družstva zpět do pozice výkonného orgánu státní moci (Janák, 2010).

Rok 1989 přinesl nejen nové naděje pro národ, ale také pro družstva a nadace. Organizace si přály obnovit svůj původní záměr a charakter a obnovit tak svou činnost opět v demokratických podmínkách (Janák, 2010).

Období komunismu znamenalo mnoho předsudků ohledně družstev a nadací, avšak z historického vývoje je zřejmé, že družstva a nadace mají v našem státě své pevné místo trvající již téměř sto padesát let. Vlivem rozvoje společnosti a zamyšlením se nad výhodami společného podnikání, spojením sil, vznikl tak vynikající nápad, který se později osvědčil. Organizace zřízené lidmi a řízené lidmi mají v naší historii své neopomenutelné místo a sociální podnikání je tak pouze důsledkem dlouholetého vývoje a navázání na dlouhou pro společnost užitečnou tradici. Období první republiky ukázalo, že komunitní společnosti mají ve společnosti své opodstatnění a že je více než dobré v započaté práci pokračovat. Myšlenka ekonomického sdružování obyvatelstva s cílem vzájemného zvýšení životního standardu a pocit jistého zabezpečení v těžkém období, také pomoc druhým a získání určité svobody jsou základní myšlenky vývoje lidstva (Danihelková, 2014).

3. CÍL A METODIKA PRÁCE

3.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit faktory, které sociální podnikání kladně stimulují nebo mu naopak brání, těmito faktory mohou být ekonomická podpora, situace v regionu z hlediska potřeby těchto služeb, možnost navázat na tradici jako je např. existující charita apod.) Data byla získána z existujících zdrojů, podkladem byly také názory vybraných zástupců z oblasti územní samosprávy (krajská a obecní úroveň) a také názory dvou podnikatelů ve vybraných regionech. Výsledkem je hodnocení překážek a příležitostí této formy podnikání ve vybraných regionech z hlediska současnosti a výhledu do budoucnosti.

3.2 Hypotéza

Pro účely bakalářské práce byla stanovena tato hypotéza:

- v regionu Vysočina jsou lepší podmínky pro založení nebo rozvoj stávajícího sociálního podnikání, než je tomu v regionu Jižní Čechy.

Tato hypotéza vychází z předpokladu, že jde o kraj s horší ekonomickou a sociální situací, kde je podpora sociálního sektoru více potřebná. Dále se hypotéza opírá o historické aspekty, jako řemesla a průmyslová zpracování charakteristická pro tento region. Potvrzením hypotézy se mohou prokázat dispozice regionu v odvětvích a oborech, na které lze z historického hlediska navázat.

3.3 Metodika

Metodickým postupem je historické zjišťování vývoje sociálního podnikání. Dále se zaměřuji na praktické aspekty sociálního podnikání, nejen jeho přínos pro společnost, ale také jak účinné a legislativně náročné je sociální podnik založit. Dále, jak současná legislativa podporuje sociální podnikání, zároveň jaké jsou vyhlídky pro lepší legislativní rámec týkající se sociálního podniku. Zdrojem informací jsou především dostupné internetové zdroje s jednotlivými legislativními oporami, dále zkušenosti podnikatelů získaných z existujících dotazníkových šetření. Zaměřuji se také na výhody a nevýhody sociálního podnikání, v čem je toto podnikání odlišné než běžné podnikání, tedy, zda je vhodné a výhodné takovýto podnik založit, v čem je jeho hlavní přínos, v čem naopak zaostává a je nevýhodné než běžné obchodní podnikání. Porovnáním dvou regionů, tedy Vysočiny a Jižních Čech, budou srovnány podniky z různých hledisek, např. oboru

podnikání, typu zaměstnáváných osob, v čem spatřují svou společenskou prospěšnost. Dále se zaměřuji na otázku zaměstnávání osob, které jsou obtížně zaměstnatelné na trhu práce, z pohledu struktury vzhledem k celkové nezaměstnanosti, a také jaká existuje veřejná podpora na aktivní politiku zaměstnanosti a zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Převážně tyto dvě skupiny tvoří zaměstnance sociálních podniků.

4. PROČ ZAČÍT PODNIKAT? VÝHODY A NEVÝHODY SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ

4.1 Legislativní rámec sociálního podnikání

Sociální podniky uplatňují své podnikání na základě zásad, které vychází z obecné definice sociálního podnikání. V české legislativě dosud chybí konkrétní zákon o sociálním podnikání, ačkoliv se na jeho znění pracuje. Koncept zákona by měl být projednáván v červnu roku 2017. Standardy a principy, na jejichž základě sociální podnik pracuje, existují, sociální podnik nemá pevně stanovenou svou právní formu. V současné době se může hovořit o třech formách, které může sociální podnik mít. První formou je zcela neziskový sektor, který je typický svou obecnou prospěšností a podporuje řešení problémů ve společnosti. Druhá forma je forma zisková, tedy podnik svým působením klade důraz na efektivitu činností, které provádí a také na to, aby byly efektivně vynakládány a účelně využívány finanční prostředky. Třetí formou jsou "hybridní" modely, které se pohybují mezi ziskovým a neziskovým sektorem (Social Entrepreneurship, 2017).

Tyto modely jsou v praxi nyní nejrozšířenější a začínají nabývat stále většího významu. Tak, jak nastupují nové ekonomické přístupy, postupně se oslabuje přísný radikální přístup podnikatelských subjektů a také přístup společnosti k těmto podnikatelským subjektům. Tyto podnikatelské subjekty v minulosti uplatňovaly dle ekonomických teorií především maximalizaci zisku, který byl prioritním cílem před cíli sociálními. Tak, jak přibývají socioekonomické problémy společnosti, sociální funkce firem vzrůstá a tím také roste tlak na sociální odpovědnost jednotlivých firem. Zde se postupem času ukázalo, že řada firem umí a dokáže propojit své ekonomické a sociální cíle, a také dochází k závěru, že sociální chování je pro ně přínosem a důsledkem není oslabení primárního cíle maximalizace zisku. Výhodou sociálních podniků, které jsou podnikatelsky orientované, je snaha dosáhnout kladného hospodářského výsledku, kterého podnik dosahuje vlastní činností. Právě tato ekonomická činnost je z velké části primárním zdrojem příjmů podniku. Naproti tomu většina neziskových forem sociálních podniků se musí spolehnout na dotace a subvence ze státních, krajských nebo místních rozpočtů. Z toho také plyne silná závislost na poskytovateli finančních prostředků. Tyto finanční prostředky jsou těžko předvídatelné a v čase jsou velmi proměnlivé (Beck, 2010).

4.2 Právní formy sociálních podniků

Tak, jak jsou proměnlivé formy jednotlivých sociálních podniků od čistě ziskových přes hybridní modely až k neziskovým formám, tak proměnlivé jsou i jednotlivé formy právních forem. Tyto formy souvisí i se způsobem financování, které sociální podniky pro svou činnost využívají (Společensky prospěšné podnikání, 2015).

4.2.1 Družstvo

Družstva jsou nejrozšířenější právní formou nejen v Evropě, ale také u nás v České republice. Tento právní subjekt je v současné době upraven zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), Hlava VI. Družstva. V tomto zákoně jsou družstva definována jako společenství neuzavřeného počtu osob, které je založeno za účelem vzájemné podpory svých členů nebo třetích osob, případně za účelem podnikání. Obchodní firma musí ve svém názvu obsahovat označení "družstvo". Toto uskupení musí mít nejméně tři členy. Základním dokumentem družstva jsou stanovy, nejvyšším orgánem členská schůze. Statutárním orgánem je představenstvo, které navenek zastupuje předseda, popř. místopředseda družstva. Vznik a zánik družstva se činí zápisem, popř. výmazem z obchodního rejstříku (Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, 2012). Družstvo je založeno za účelem podnikání nebo za účelem zajišťování hospodářských nebo sociálních, případně jiných potřeb svých členů. Forma podnikání družstva je velmi rozmanitá, existují družstva, která jsou zaměřena čistě podnikatelsky a dosahují značných zisků. Na druhé straně mohou být zřízena družstva, která nevykonávají žádnou podnikatelskou činnost a pracují tak na principu neziskových organizací. Z pohledu ziskovosti se jedná o hybridní formu sociálního podniku. Svou povahou se řadí spíše k ziskovým společnostem, ale svým zaměřením se orientuje spíše na sociální tematiku (Beck, 2010).

4.2.2 Společnost s ručením omezeným

Společnost s ručením omezeným je také, stejně jako družstvo, upravena zákonem č. 90/2012, Sb., o obchodních korporacích, Hlava IV. Společnost s ručením omezeným. Jedná se také o častou formu sociálního podniku v českém prostředí. Její povaha může být čistě zisková nebo může vycházet z již existujícího podniku, jehož další činností může být provozování sociálního podniku. Tato forma je výhodná zejména v případě, kdy si podniku uvědomuje potřebnost sociálního podnikání a financuje tuto činnost ze své podnikatelské činnosti. Tím je prospěšný nejen sobě při naplňování svých podnikových cílů, ale také

společnosti tím, že naplňuje a splňuje znaky sociálního podniku. Tím získává možnost věnovat se regionálním podnikatelským záměrům, o nichž ví, že nebudou ziskové, zároveň může zaměstnat osoby, které mají na trhu práce ztíženou pozici najít zaměstnání (Beck, 2010).

Výjimkou také samozřejmě není založení již takového podniku s touto právní formou již se statutem "sociální podnik“, jak může ukázat následující případová studie.

V roce 2005 byla v listopadu v Praze založena společnost s ručením omezeným s názvem *Café Therapy, s. r. o.*, které založilo občanské sdružení Sananim. Tato restaurace s kavárnou, která se nachází v centru Prahy, zaměstnává osoby, které mají zkušenosti s drogovou závislostí. V tomto sociálním podniku se nachází také přednášková místnost, poradenské a tréninkové centrum a dětský koutek. Společnost také provozuje poradnu pro rodiče. Doplňkovou činností je prodej keramiky. S výše zmíněným sdružením Sananim spolupracuje podnik zejména v oblasti zaměstnávání drogově závislých osob, případně slouží sdružení jako poradna při vzniku případných konfliktů a problémů na pracovišti. Zaměstnanci tohoto sociálního podniku jsou jak osoby bez znevýhodnění, tak osoby se znevýhodněním, kterým je věnována zvýšená pozornost. Spolupracují s nimi trenéři a kouči, kteří jim pomáhají se začleňovat do pracovního procesu a také do normálního života (Mészáros, 2008), (CAFÉ THERAPY - restaurant, café & shop, 2017).

4.2.3 Nestátní neziskové organizace

Nestátní neziskové organizace jsou základní formy subjektů, které se podílejí na sociálním podnikání. Jde o takové organizace, které nejsou primárně zaměřeny na dosahování zisku. Základním a velkým přínosem nestátních neziskových organizací je schopnost zaplnit mezeru, která vzniká nedostatečnou funkcí u ziskových organizací. Mohli bychom shrnout, že ve veřejném sektoru plní funkci alokační, stabilizační a rozvojovou. Tyto organizace mají nezastupitelnou roli v ekonomice, neboť reagují na selhání veřejného a soukromého sektoru v tržních podmínkách. Jinými slovy, svou funkcí a povahou vyplňují mezeru, která vzniká působením veřejného a soukromého sektoru v běžném ekonomickém prostředí právě tím, že se soustředí na neziskový výsledek, ale na obecnou prospěšnost obecně. Tam, kde tedy selhává trh, nastupuje politika neziskových organizací a politika sociálních potřeb (Beck, 2010).

Zajímavý je také pohled jednotlivých zemí na tyto nestátní neziskové organizace. Tento přístup pramení z historických odlišností a přístupů tak, jak si jednotlivé státy vysvětlují stát blahobytu. V angloamerických zemích se můžeme setkat s liberálním přístupem. Občané jsou podporováni na testovaných dávkách a sociální podpoře, která je adresná. Velký význam mají organizace, které mají za cíl veřejnou prospěšnost. Naopak pro severské země sehrává hlavní roli veřejný sektor, tedy organizace veřejného neziskového sektoru. Ve Francii a v Německu soukromé neziskové organizace zabezpečují dotační politiku a státní podporu. S tím také souvisí potřeba velmi dobré a fungující legislativy, na jejichž základě mohou neziskové organizace ve veřejném a soukromém sektoru fungovat a být podporovány ve své existenci (Beck, 2010).

Lze konstatovat, že právě nestátní neziskové organizace jsou nejčastějšími nositeli základních principů fungování sociálního podniku. Velká většina zaměstnává občany ze sociálně vyloučených skupin, nebo těmto osobám poskytuje sociální služby. Jak už jsem zmiňovala, ziskové podniky mají svůj cíl podřízen dosažení zisku, management neziskové organizace se zaměřuje na neziskové faktory, tedy např. počet členů, velikost majetku, velikost odbytové základny apod. Je důležité zdůraznit, že každá nezisková organizace, která nemusí být nutně sociálním podnikem, by měla mít jasně definované své poslání, které by mělo být zcela konkrétní a reálné, na jehož základě si organizace tak může stanovit jasné cíle v určitém časovém horizontu. Poslání by mělo vycházet z potřeb cílových skupin, na které se podnik zaměřuje, a zároveň by si měl být vědom, že je schopen tyto cíle splnit. Základním cílem a úspěšným hodnocením je pak přeměna tohoto cíle v reálnou skutečnost (České sociální podnikání, 2016).

Jaké jsou základní nástroje řízení neziskových organizací? Mezi nejvýznamnější patří:

- plánování,
- řízení lidských zdrojů,
- marketing,
- fundraising.

Plánování a řízení lidských zdrojů jsou stejné nástroje jako u ziskových organizací. Bez dobrého plánu a jeho striktního dodržování by nebylo možné dosahovat svých cílů. Stejně tak je zapotřebí dobré plánování a využívání lidských zdrojů. Především u sociálního podnikání se jedná o práci "s lidmi pro lidi", proto řízení lidských zdrojů hraje klíčovou roli. Sami zaměstnanci, jelikož jsou součástí podniku a vytváří tak přidanou hodnotu, musí

být schopni zacházet se svými schopnostmi, učit se novým věcem a získávat nové návyky a uvědomovat si, jak by mohli být prospěšní nejen prací, kterou vykonávají, ale podnikem jako celem (Beck, 2010).

Marketing a fundraising jsou celkem nové nástroje. Řada sociálních podniků si uvědomuje, že být "sociální" nestačí a mít dobrý marketing je velmi dobrá cesta k úspěchu, nebo alespoň ke splnění základního cíle plynoucího z poslání. Zatímco u ziskových podniků představuje marketing klíčovou složku metod, které se používají k dobrému prodeji a jejich úlohou je dostat se k co největšímu počtu potencionálních zákazníků, u neziskových organizací představuje marketing proces uspokojování potřeb, který přináší užitek pro všechny strany účastné procesu, tedy klienti, dárci, okruh osob, které s podnikem sympatizují, ale i pro podnik samotný (Sociální podnikání info, 2017).

Fundraising neboli obstarávání finančních prostředků, je pro sociální podniky a neziskové organizace obecně, velmi náročnou oblastí. V současné době je vyvíjen velký tlak na ekonomickou samostatnost, což v neziskovém prostředí není možné. Velký podíl na financování těchto organizací mají dotace jak z veřejných, tak soukromých zdrojů. Bez těchto dotací by podniky nepřežily. Bohužel každoročně klesá objem dotací poskytovaných z rozpočtů státní správy a samosprávy a získávání dotací nebo darů od soukromých organizací nebo subjektů je stále těžší. Stále více neziskových organizací se potýká se silným tlakem na ekonomickou soběstačnost a vícezdrojové financování. Neziskové organizace také samozřejmě mohou založit doplňkovou činnost, která by mohla být zisková a být tak zdrojem financování, avšak současná legislativa tomuto trendu příliš nepřeje. A tak se musí neziskové organizace spoléhat více na fundraising, tedy na získávání financí jinou cestou. Velmi častou variantou, která se v poslední době objevuje, je získání finančních prostředků formou sponzoringu, kdy je ale za poskytnuté finanční prostředky požadována protislužba. Výhodou ovšem je, že lze tento dar zahrnout do svých nákladů. Oproti tomu finanční podpora formou dárcovství je takový nástroj, kdy se za poskytnuté peněžní prostředky nepožaduje žádná forma protislužby a daňový základ snižuje poskytovateli takového daru (Beck, 2010).

4.2.4 Právní formy nestátních neziskových organizací

Uvedením v účinnost Nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., došlo také k transformaci původních forem neziskových organizací. Zatímco dříve jsme rozlišovali především občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti a nadace, nyní máme těchto forem šest, ačkoliv pro potřeby definice a fungování sociálního podnikání připadají

v úvahu pouze první tři. Pro úplnost uvádím všechny formy nestátních neziskových organizací:

- spolky a pobočné spolky – tyto jsou vymezeny nově podle nového Občanského zákoníku. Dříve byly označovány jako občanská sdružení a jejich organizační jednotky. Upravoval je zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů,
- nadace a nadační fondy – stejně jako spolky a pobočné spolky jsou upraveny v novém občanském zákoníku, dříve je upravoval zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech,
- obecně prospěšné společnosti – tyto byly zakládány podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, který je nyní zrušený. Obecně prospěšné společnosti, které stále fungují, se stále ještě řídí tímto již neplatným zákonem,
- účelová zařízení církví – tato zařízení jsou zřizována dle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností, v platném znění. Dříve byly tyto organizace označovány jako Církevní právnické osoby,
- ústavy – nová forma, kterou plně upravuje nový občanský zákoník,
- školské právnické osoby – tyto jsou registrovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, zahrnují také církevní školy.

Toto vymezení zpracovala Rada vlády pro nestátní neziskové organizace a vychází z právních forem, které jsou typické pro nestátní neziskové organizace (RVNNO, 2015).

Jako příklad sociálního podniku v neziskovém sektoru uvádím *Sociální firmu Zahrada*. Tato firma byla založena v roce 2006 jako součást nestátní neziskové organizace Fokus, která byla založena v roce 1990 v Praze. Sociální firma Zahrada se zabývá poskytováním zahradnických služeb, např. zahradnické práce, údržby a realizace zahrad v plném rozsahu dle přání zákazníků. Zahrada je koncipována jako příprava klientů na práci a zaměstnání. Činnost Zahrady je financována z vlastních zdrojů právě proto, že Fokus se zabývá i jinými službami a samotná Zahrada by se dala označit jako profesionální zahradnická společnost. Dalšími zdroji financování jsou dotace z úřadu práce, příspěvky z Magistrátu hlavního města Prahy, výjimkou není ani využívání evropských zdrojů. Firma zaměstnává duševně nemocné osoby, ale také osoby bez zdravotního znevýhodnění. Zaměstnancům – klientům při zapracování pomáhá pracovní asistent, který poskytuje klientům psychosociální podporu. Je s klienty přítomen i u vstupního pohovoru a pomáhá jim v

období adaptace na novou pracovní pozici a vycházení s kolektivem. Asistent také pomáhá řešit konflikty na pracovišti nebo v krizových situacích. Koučink nových zaměstnanců provádí profesionální zahradníci, kteří vedou pomocné zahradníky po odborné stránce, provádějí dohled na vykonanou práci a také jsou velkými motivátory pro zaměstnance – klienty (Mészáros, 2008), (Příprava na zaměstnání a práci, 2017).

4.2.5 Jakou zvolit právní formu?

Pokud zakládáme sociální podnik, musíme se rozhodnout, jakou právní formu bude sociální podnik mít. Není jasná odpověď, jaká je nejlepší právní forma podnikání. Každá má své výhody a nevýhody, proto by si měli tuto problematiku podnikatelé velmi dobře rozmyslet. V následující tabulce jsou uvedeny všechny právní formy včetně jejich výhod a nevýhod (Francová, 2012).

Tabulka č. 1. Právní formy sociálních podniků

PRÁVNÍ FORMA	VÝHODY	NEVÝHODY	POZNÁMKY
společnost s ručením omezeným	jednoduchý způsob řízení, důvěryhodná právní forma pro banky i pro účetní a daňové poradce	nemá	nejčastější právní forma sociálních podniků v ČR. Může být založena jen jednou osobou. Svou podstatou je to podnik "pro zaměstnance", kteří nemohou příliš ovlivnit jeho strategii
akciová společnost	disponuje větším kapitálem, důvěryhodná právní forma pro banky	Vysoký základní kapitál - min. 2.000.000 Kč	Jedná se o netypickou právní formu pro sociální podnik, několik jich ale v ČR existuje.
OSVČ	jednoduché založení, jednoduché rozhodování	OSVČ ručí při případném bankrotu svým majetkem	OSVČ může mít zaměstnance
družstvo	kolektivní demokratická forma rozhodování – zpravidla jeden člen má jeden hlas (zákon umožňuje i jiné rozdělení či kombinaci členství PO i FO), počáteční vklad 50.000 Kč	některé banky a většina právníků má s družstvy malé zkušenosti, v očích státních správy naopak mívají vyšší kredit	Klíčové jsou vztahy, společné zájmy a vyjasněná očekávání členů. Všichni zaměstnanci nemusí být automaticky členy, členství může být motivací pro nové zaměstnance. Minimální počet je 5 FO nebo 2 PO nebo jejich kombinace.
sociální družstvo	novinka od roku 2014, vycházející vstříc principům sociálního podnikání, v zásadě se jedná o družstvo, které se může rozhodnout pro "čistou" formu sociálního podniku	transparentní akceptování principů sociálního podniku zatím nemá protiváhu ve výhodách na trhu ani v podpoře státu, právní experti mají rozporné postoje, některé podmínky mohou být pro podnikání překážkou, chybí zkušenosti	Podléhá zákonu o obchodních korporacích. Členy sociálního družstva jsou zaměstnanci, dobrovolníci a osoby, které mohou být poživateli dalších výhod členství.
obecně prospěšná	transparentní právní forma s	zatím nejsou s touto právní	po 1. 1. 2014 již nemohou o. p. s.

společnosti	pojistkami proti zneužití, celý případný zisk se vrací zpět do hlavní činnosti organizace	formou zkušenosti	vznikat, jsou nahrazovány tzv. ústavy. Činnost již založených ale může pokračovat.
ústav	založen za účelem provozování společensky nebo hospodářsky užitečné činnosti, jednodušší komunikace se správní radou než v o. p. s.	zatím nejsou s touto právní formou zkušenosti	Účinnost od 1. 1. 2014 podle nového občanského zákoníku
církevní právnická osoba	zázemí	pro banky to není důvěryhodná právní forma ve spojení s podnikáním, struktura řízení není vhodná pro podnikání	Jedná se o velmi ojedinělou právní formu pro sociální podnik, několik jich ale v ČR již existuje.
občanské sdružení	vedle funkčních místních společenství je to ideální základ sociálního podniku, pokud se jedná o velké stabilní o. s., má podnik dobré zázemí	o. s. není vhodné pro podnikání, někteří dárci a finanční instituce neposkytují o. s. na podnikání finanční podporu, pro banky není důvěryhodnou právní formou pro podnikání	O. s. může podnikat pouze v rámci své doplňkové činnosti, pokud je jeho hlavní činnost prospěšná pro jeho členy. Ministerstvo vnitra, pod které o. s. patří, nesouhlasí s jejich podnikáním.

Zdroj: Francová, P. (2012). MANULÁL. Jak založit sociální podnik – upraveno dle aktuální legislativy

Vliv na výběr právní formy mají zejména tyto faktory:

- charakter podnikatelského záměru,
- jaká je potřeba spoluzodpovědnosti všech nebo jen některých vybraných spolupracovníků,
- jaká je struktura zainteresovaných skupin (dodavatelé, odběratelé, zaměstnanci,...),
- jaký předpokládá podnikatel další rozvoj svého podniku,
- jaký je způsob financování a jak je podnikatelský záměr náročný na investice,
- jaká je výše základního vkladu,
- další individuální faktory – může rozhodovat i historie podnikatelského záměru (Francová, 2012).

4.3 Založení sociálního podniku a způsoby financování

Sociální podnik se zakládá stejným způsobem, jako každý jiný podnik. Postup je závislý na právní formě podnikání, kdy musí podnik splnit veškeré požadavky vyplývající z platné legislativy, která daný subjekt upravuje právně. Obecně se založení sociálního podniku uskutečňuje notářským zápisem, který slouží jako schvalovací doložka k zakládajícím dokumentům nové společnosti (zakladatelská smlouva či zakladatelská listina, stanovy). Po provedení tohoto notářského zápisu podnikatelský subjekt založí bankovní účet, vyřídí

doklad o oprávnění používání nemovitosti k sídlu firmy a podá návrh na zápis společnosti do obchodního rejstříku, který musí být podán do 90 dnů od založení společnosti. Podnikatelský subjekt vzniká dnem zápisu do obchodního rejstříku. Po vzniku podnikatelského subjektu je důležité splnit zákonem danou povinnost vůči orgánům státní správy, které musí být provedeny v zákonných lhůtách (OSSZ, zdravotní pojišťovny, přihlášení do registru vedeném místně příslušným finančním úřadem). Do 10-ti dnů je zaměstnavatel povinen ohlásit vznik nového pracovního místa a do 10 dnů od jeho obsazení ohlásit tuto skutečnost místně příslušnému úřadu práce (Beck, 2010). Toto jsou obecné předpoklady založení sociálního podniku a příliš se neliší od zakládání jiných subjektů. V čem je tedy povaha sociálního podniku jiná? A jaká musí splňovat kritéria?

Jak už jsem uvedla, sociální podnik lze založit buď jako zcela novou společnost, nebo jako odnož (divizi) již stávajícího podniku. Zároveň musí splňovat konkrétní požadavky pro to, aby mohl být označován jako "sociální":

- podnik podporuje sociální začleňování znevýhodněných osob, které musí činit min. 40 % z celkového počtu zaměstnanců a kteří musí pocházet z cílové skupiny zdravotně postižených nebo sociálně vyloučených osob,
- podnik směřuje k maximálnímu zapojení zaměstnanců do jednotlivých kroků rozhodování,
- většina případného zisku (tedy minimálně 51 %) musí být zpětně reinvestována do rozvoje podniku buď do rozšíření stávající výroby nebo rozšíření sortimentu o nové prvky (výrobky nebo služby),
- sociální podnik se orientuje zejména na komunitu na místní úrovni a využívá místní zdroje (Sociální podnikání info, 2017).

4.3.1 Financování sociálních podniků v České republice

Jak už jsem uvedla, sociální podnik není zatím v české legislativě jednoznačně definován, proto je při zajištění financování nutno přihlídnout k jeho struktuře, právní formě a oboru podnikání, kterým se zabývá. Problematika zajištění financování potřeb a činnosti podniku je jedním z nedůležitějších a nejsložitějších rozhodnutí každého manažera. Řešení tohoto problému je pro podnik důležité ve všech stádiích vývoje, tedy od založení až po samotný zánik. Zajištění financování je pro sociální podnik životně důležitým úkolem, bez zajištění financování by nemohl fungovat, ať by byl jeho podnikatelský záměr sebelepší.

Ze zkušeností nejen v České republice, ale také v zahraničí, vyplývá, že většina sociálních podniků používá ke svému financování více zdrojů, jedná se tedy o tzv. vícezdrojové financování. V současné době neexistuje jednoznačná legislativní, institucionální, ekonomická a společenská situace v oblasti sociálního podnikání, a tím tedy ani nedostatečná stabilní institucionální podpora, tedy takový finanční zdroj, který by byl svým charakterem zaměřen výhradně na financování sociálních podniků se všemi specifickými vlastnostmi, kterými sociální podnik oplývá. Proto je zejména pro sociálního podnikatele velmi důležité, aby sledoval trh a svými schopnostmi zajistil řádně, včas a v dostatečné výši takové finanční prostředky, které by byly svým charakterem vhodné pro chod sociálního podniku. Orientace v takovém trhu vyžaduje značné schopnosti nejen takové zdroje vyhledávat, ale také rozpoznat potenciál finančního zdroje, které, zejména u dotačních titulů, nebývají přímo pojmenovány pro sociální podniky, ale oblast podpory zahrnuje širší pojetí např. v pozitivním dopadu na obyvatelstvo v určitém regionu, nabídku a zkvalitňování poskytovaných služeb, řešení sociálních a ekonomických problémů (zejména zaměstnanost) a v neposlední řadě také příznivý dopad na životní prostředí.

Proto také samotná osobnost sociálního podnikatele musí mít schopnosti využít a získat možnosti, které jsou na trhu nabízeny tak, aby byly v souladu s etickým kodexem podnikatele a společensky odpovědných podniků.

V současné době tedy mohou sociální podniky využívat více zdrojů, pokud jejich účel není v rozporu s filozofií sociálního podniku. Tyto zdroje můžeme rozdělit do dvou základních kategorií. Odtud se pak odvíjejí další druhy podpor dle charakteru poskytovatele a způsobu určení (Sociální podnikání v praxi, 2016).

Státní politika zaměstnanosti

Sem můžeme zařadit různé formy příspěvků z úřadu práce, např. příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením, dále lze čerpat příspěvek na vytvoření chráněného pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením, poskytnout lze také příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů chráněného pracovního místa. V rámci sociálního podnikání lze také provozovat tzv. "chráněnou dílnu". Tato pracovní dílna je pracoviště, které je vymezené na základě dohody s úřadem práce a zaměstnává osoby se zdravotním postižením. V průměrném přepočteném ročním počtu zaměstnanců musí být těchto osob v podniku zaměstnáno nejméně 60 %. Chráněná dílna musí být provozována

nejméně po dobu dvou let. Na vytvoření takové chráněné dílny jsou poskytovány příspěvky z úřadu práce (Sociální podnikání v praxi, 2016).

Dalším nástrojem podpory, který je v poslední době využíván obcemi a městy, jsou příspěvky na veřejně prospěšné práce. To jsou časově omezené pracovní příležitosti, zejména sezónní práce. Zaměstnanci zastávají práce spočívající především v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov, údržba komunikací, nebo jiné obdobné činnosti ve prospěch obcí a měst nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí. Toto pracovní místo lze vytvořit nejdéle po dobu 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců, a to i opakovaně. Z těchto nákladů lze zajistit až 100 % mzdových nákladů na takového zaměstnance (Sociální podnikání v praxi, 2016).

Častěji, než příspěvek na veřejně prospěšné práce, se využívají příspěvky na zřízení společensky účelného pracovního místa. To jsou pracovní místa, která jsou zřízena na základě dohody s úřadem práce a jsou obsazena uchazeči o zaměstnání, kteří nemohou najít pracovní uplatnění jiným způsobem. Obdobou je příspěvek na vyhrazení jednoho společensky účelného pracovního místa.

Soukromé a veřejné zdroje financování sociálních podniků

Jinou variantou financování sociálního podnikání jsou soukromé a veřejné zdroje, především dotační programy. Mezi soukromé můžeme zařadit Nadační fond Dalkia (Nadační fond Veolia) a Českomoravskou záruční a rozvojovou banku.

Nadační fond Dalkia vznikl v roce 2000 a jeho posláním byl boj s nezaměstnaností v nejvíce ohrožených regionech České republiky, tedy v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Hlavní náplní bylo poskytování odborných konzultací a finanční podpory na vznik nových dlouhodobých pracovních pozic. Podpora byla určena soukromým živnostníkům a malým podnikům, kteří se zaměřovali na tradiční výrobu a řemesla, ale objevovaly se také nové inovativní projekty. Zvláštní pozici měl pro poskytování podpory projektům, které zajišťovaly zaměstnání pro zdravotně postižené občany. 26. června 2015 se zpětnou účinností od 1. 1. 2015 však byl Nadační fond Dalkia zrušen a jeho nástupnickou organizací se stal Nadační fond Veolia, který ve své činnosti působí od roku 2003. Touto fúzí byl rozšířen rozsah působnosti Nadačního fondu Veolia, který se prvotně zabýval podporou veřejně prospěšných projektů s prvkem dobrovolnictví se zaměřením na sociální a

environmentální problematiku, dále usiluje o rozšíření informací a osvěty u dětí a mládeže i široké veřejnosti v oblasti ochrany životního prostředí (NF Veolia, 2017).

Naproti tomu Českomoravská záruční a rozvojová banka je rozvojovou bankou České republiky. Tato banka napomáhá v souladu se záměry hospodářské politiky vlády ČR a regionů rozvoji malého a středního podnikání, infrastruktury a dalších ekonomických sektorů, které vyžadují veřejnou podporu. Banka poskytuje podporu zejména pro:

- malé a střední podnikatele ve formě záruky a zvýhodněných úvěrů s využitím prostředků státního rozpočtu, krajů a strukturálních fondů,
- vlastníky panelových bytových domů při rekonstrukci.
- zvýhodněné projekty pro vodohospodářské projekty (Beck, 2010).

V rámci podpory malého a středního podnikání nabízí banka dva základní programy:

ZÁRUKA 2015 až 2023, jehož cílem je umožnit realizaci podnikatelských záměrů malých a středních podnikatelů pomocí zvýhodněných bankovních úvěrů a bankovních záruk,

INOSTART, který umožňuje pomocí zvýhodněných záruk získat úvěr k realizaci nových inovativních projektů malých a středních podnikatelů, kteří začínají na území České republiky realizovat své projekty. Program tak podporuje udržitelnost inovativních projektů částečnou úhradou nákladů za poradenství, které zajišťuje Česká spořitelna, a. s., pokud příjemce projeví o poskytovanou podporu zájem (Českomoravská záruční a rozvojová banka, 2017).

Českomoravská záruční a rozvojová banka je v současné době jediná v České republice, která takovéto příspěvky poskytuje. Ve světě je přitom velmi rozšířené tzv. etické financování, tedy takové banky, pro něž finance nepředstavují cíl, ale prostředek. Takováto "etická banka" prozatím u nás chybí. Etická banka, která je známa také jako sociální, alternativní, občanské nebo udržitelné banky, se zpravidla zabývá sociálními dopady nebo dopady na životní prostředí svých investic a úvěrů. Etické bankovníctví tak zahrnuje etické investice, sociálně odpovědné investice, orientuje se také na sociální odpovědnost podniků. Roli může hrát i fair trade a sociální podnik jako takový.

Etické banky jsou regulovány naprosto stejnými pravidly, jako jiné komerční banky, které v daném státě fungují. Mezi etickými bankami jako takovými mohou existovat rozdíly, ale spolu sdílejí společný soubor zásad, především transparentnost a sociální a/nebo

environmentální cíle daných projektů, na které jsou finance poskytovány. Etické banky také někdy pracují s nižšími ziskovými maržemi (úrokovými sazbami), než tradiční banka. Můžeme se setkat i s takovou formou etické banky, která má pouze několik kanceláří a komunikuje většinou telefonicky, pomocí internetu nebo e-mailem. Etické banky jsou považovány za jednu z několika forem alternativního bankovníctví a alternativní formy financování (Ethical Banking, 2017).

Dalším, poměrně významným způsobem financování, je využívání národních operačních programů, zejména z Programového období 2014-2020. Podporu malého a středního podnikání poskytují OP Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost, OP Zaměstnanost a Program rozvoje venkova (Sociální podnikání v praxi, 2016) (Operační programy 2014-2020, 2015).

OP Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost poskytuje podporu pro dosažení konkurenceschopné a udržitelné ekonomiky, která je založena na znalostech a inovacích. Program je zaměřen na rozvoj výzkumu a vývoje pro inovace, rozvoj podnikání a konkurenceschopnost malých a středních podniků, energetické úspory a rozvoj vysokorychlostních přístupových sítí k internetu a informačních a komunikačních technologií. Hlavními podporovanými oblastmi jsou:

- Prioritní osa 1: Rozvoj výzkumu a vývoje pro inovace
- Prioritní osa 2: Rozvoj podnikání a konkurenceschopnosti malých a středních firem
- Prioritní osa 3: Účinné nakládání energií, rozvoj energetické infrastruktury a obnovitelných zdrojů energie, podpora zavádění nových technologií v oblasti nakládání energií a druhotných surovin
- Prioritní osa 4: Rozvoj vysokorychlostních přístupových sítí k internetu a informačních a komunikačních technologií
- Prioritní osa 5: Technická pomoc

Základním cílem OP Zaměstnanost je zlepšení lidského kapitálu obyvatel a veřejné správy v České republice, což jsou základní prvky konkurenceschopnosti. Pokud chceme v současném světě obstát, musíme těmto oblastem věnovat zvýšenou pozornost. Tento operační program se také zaměřuje na rovné příležitosti mužů a žen, adaptabilitou zaměstnanců a zaměstnavatelů, na systém dalšího vzdělávání, sociálního začleňování a boj s chudobou. Hlavními podporovanými oblastmi jsou:

- Prioritní osa 1: Podpora zaměstnanosti a adaptability pracovní síly
- Prioritní osa 2: Sociální začleňování a boj s chudobou
- Prioritní osa 3: Sociální inovace a mezinárodní spolupráce
- Prioritní osa 4: Efektivní veřejná správa
- Prioritní osa 5: Technická pomoc

Poslední z operačních programů je Program rozvoje venkova. Tento program se zaměřuje na obnovu, zachování a zlepšení ekosystémů, které jsou závislé na zemědělství, prostřednictvím zejména tzv. agroenvironmentálních opatření. Dále podporuje investice pro konkurenceschopnost a inovace zemědělských podniků. Také poskytuje podporu při vstupu mladých lidí do zemědělství nebo krajinnou infrastrukturu. Program podporuje také diverzifikaci ekonomických aktivit ve venkovském prostoru s cílem vytvářet nová pracovní místa a zlepšit hospodářský rozvoj. Důraz je kladen zejména na komunitně vedený místní rozvoj, který se zaměřuje na místní potřeby daného venkovského regionu a rozvíjí spolupráci působících jednotek na místní úrovni. Hlavní podporované oblasti jsou:

- Priorita 1: Podpora předávání poznatků a inovací v zemědělství, lesnictví a ve venkovských oblastech
- Priorita 2: Zvýšení životaschopnosti zemědělských podniků a konkurenceschopnosti všech druhů zemědělské činnosti ve všech regionech a podpora inovativních zemědělských technologií a udržitelného obhospodařování lesů
- Priorita 3: Podpora organizace potravinového řetězce, včetně zpracovávání zemědělských produktů a jejich uvádění na trh, dobrých životních podmínek zvířat a řízení rizik v zemědělství
- Priorita 4: Obnova, zachování a zlepšení ekosystémů souvisejících se zemědělstvím a lesnictvím
- Priorita 5: Podpora účinného využívání zdrojů a podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku v odvětvích zemědělství, potravinářství a lesnictví, která je odolná vůči klimatu
- Priorita 6 Podpora sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje ve venkovských oblastech (Operační programy 2014-2020, 2015).

Právě operační programy jsou velmi významnými a důležitými způsoby, jak financovat sociální podnikání. Tato podpora, jelikož je cílená, je pro malé a střední podniky velmi

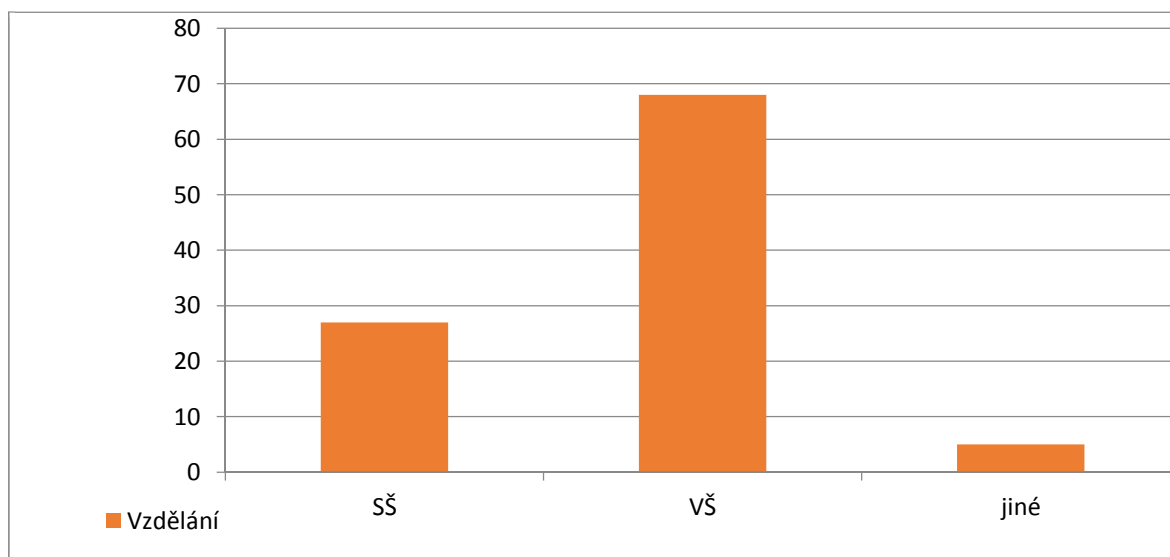
důležitá. Nevýhodou ovšem může být poměrně velká administrativní náročnost. Také velmi záleží na povaze projektu, zda jsou finance poskytovány v průběhu realizace, nebo až po ukončení realizace. Pokud by byla podpora poskytována až po ukončení realizace, potýkají se podniky s velkým nedostatkem počátečního kapitálu a ve většině případů, pokud si z nějakého důvodu nemohou vzít úvěr od bank, svůj nápad ani nezrealizují. Také velké množství administrativních úkonů spojených s čerpáním podpory může malé a střední podnikatele spíše odradit.

4.4 Osobnost manažera

Velmi zajímavou, a samostatnou kapitolou, je postava manažera, tedy zakladatele sociálního podniku. Níže v grafickém zpracování jsou pro rok 2015 zaznamenány jednotlivé osobnostní charakteristiky manažerů sociálních podniků z pohledu vzdělání, věku a genderového zastoupení.

Před začátkem podnikání je potřeba zmapovat svůj potenciál. Tedy odpovědět si na otázku, jakým směrem se má podnikatel vydat. Existují dvě možnosti, jak začít podnikat. První možností je nalezení mezery v nabídce, která bude podnikem a jeho výrobky nebo službami zaplněna. Z toho také vychází již existující poptávka po produktu neb službě. Druhou možností je vstup na trh, kde už nabídka je. Zde jsou další dvě varianty, jak lze uspět, tedy cena a odlišení produktu (Francová, 2012).

Graf č. 1. Vzdělání manažerů sociálních podniků (v %)

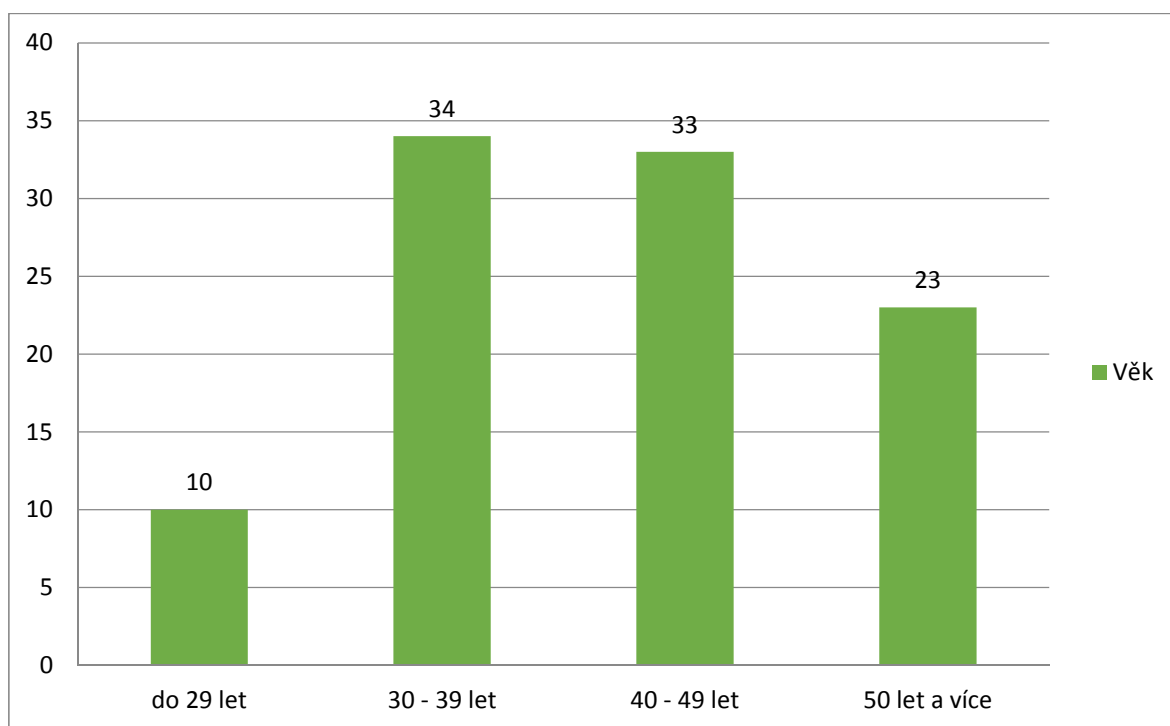

Zdroj: Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR (2015) – vlastní zpracování

Nejvyšší zastoupení mají vysokoškolsky vzdělaní manažeři (68 %) dále středoškolsky vzdělaní (27 %), 5 % jsou zastoupeni manažeři s jiným vzděláním.

Na otázku, proč jsou celé dvě třetiny manažerů/zakladatelů sociálních podniků v zastoupení vysokoškolsky vzdělaných lidí, může být odpověď, že se rozhodli pro své podnikání buď v době studií na vysoké škole, nebo v průběhu své praxe našli mezeru na trhu. Z vlastních poznatků mohu říci, že většina sociálních podnikatelů nejprve pracovala na kvalitních a lukrativních pracovních pozicích, výjimkou nejsou ani vysoké posty, a postupem času se chtěli zabývat jiným oborem, nejčastěji tedy oborem řemeslným. Pokud uvažovali o rozšíření zaměstnanců nebo o užitečnosti, pak zaměstnávání znevýhodněných osob vyřešilo spoustu potíží s personální stránkou. Proto jsou sociální podniky v současné době tak oblíbenou formou.

Graf č. 2. Věková struktura manažerů sociálních podniků (v %)

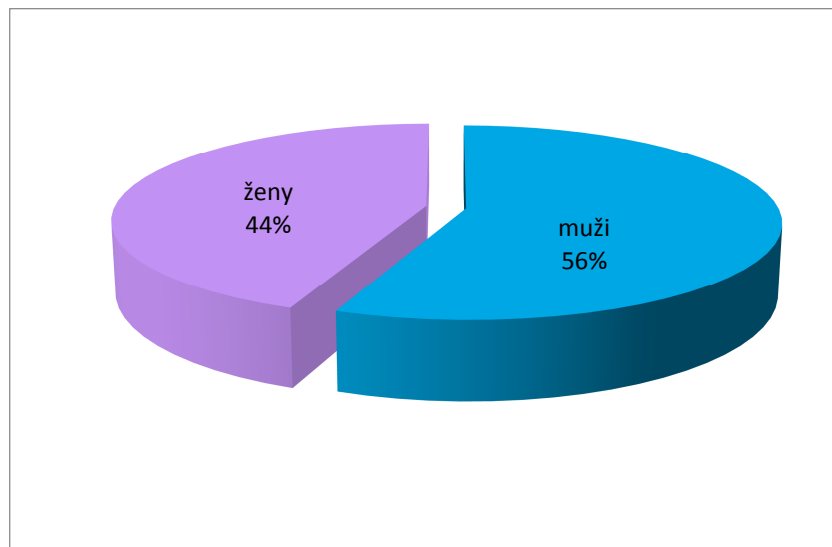
Zdroj: Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR (2015) – vlastní zpracování

Graf věkové struktury jen potvrzuje hypotézu, proč založit sociální podnik. Většina manažerů je ve věku 30–39 let (34 %) nebo 40–49 let (33 %), což opět činí celé dvě třetiny zakladatelů. Právě tito lidé v produktivním věku mohli nalézt svůj potenciál v založení sociálního podniku. V dnešní době, kdy dochází k přeměně společnosti, a většina lidí si začíná uvědomovat, že by měli být nejen společností, ale především svým potomkům

něčím užiteční, se navrací k řemeslné výrobě, k jiné formě rozhodování, kdy každý ze zaměstnanců má plné právo podílet se na rozhodování. Tato "demokratická forma" podnikání přináší mnoho pozitiv. Toto podnikání, které vychází z toho, že prvotní není zisk, ale radost z dobře odvedené práce a užitečnost, může ukázat cestu k přeměně společnosti.

Posledním obrázkem z analýzy manažerů je genderové zastoupení. Rozdělení mužů a žen v oblasti sociálního podnikání ukazuje následující graf.

Graf č. 3. Genderové zastoupení manažerů sociálních podniků (v %)

Zdroj: Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR (2015) – vlastní zpracování

V současné době jsou v osobnostech manažerů sociálních podniků zastoupeni více muži (56 %), ženy tvoří 44 %. Ačkoliv se může zdát tento poměr jako celkem nevyrovnaný, v porovnání s ostatními ziskovými podniky je toto zastoupení více genderově vyrovnané.

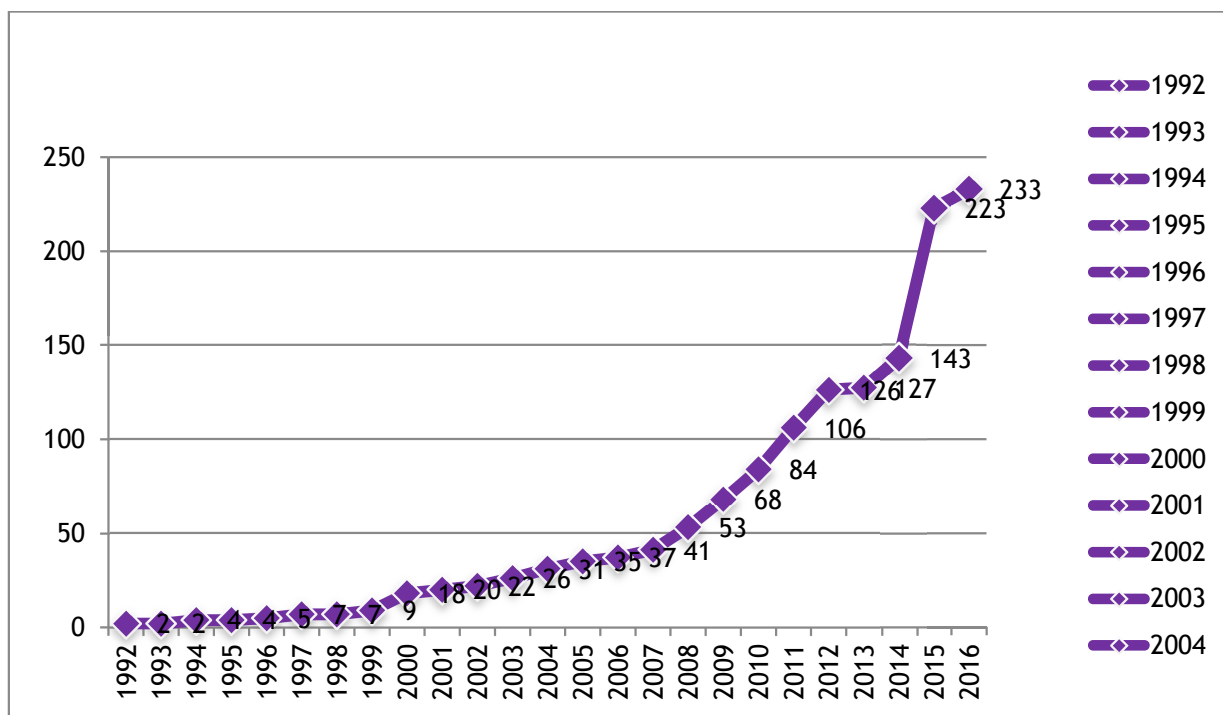
5. SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ – VÝVOJ A STRUKTURA V ČR

5.1 Sociální podnikání v ČR – vývoj a struktura

Ačkoliv je sociální podnikání poměrně mladým jevem a nemá v současné době ustanovenou pevnou legislativu, která by podmínky podnikání upravovala, je stále se rozšiřujícím fenoménem. Důkazem mohou být i průzkumy, které se na téma sociálního podnikání provádějí. Dalším aspektem je i fakt, že o pojmu sociální podnikání získávají dojem i další subjekty veřejné správy, zejména subjekty území samosprávy jako obce a kraje. Právě obce a kraje mohou být tím, kdo pomůže sociálnímu podniku v jeho rozvoji, ať už se jedná o metodickou pomoc nebo o finanční podporu.

V České republice narůstá počet sociálních podniků. Průzkumy jsou vedeny od roku 1992 až do současnosti. V současné době působí v České republice 233 sociálních podniků a další stále přibývají. Vývoj počtu sociálních podniků znázorňuje následující graf.

Graf č. 4. Vývoj počtu sociálních podniků v ČR (1992–2016)

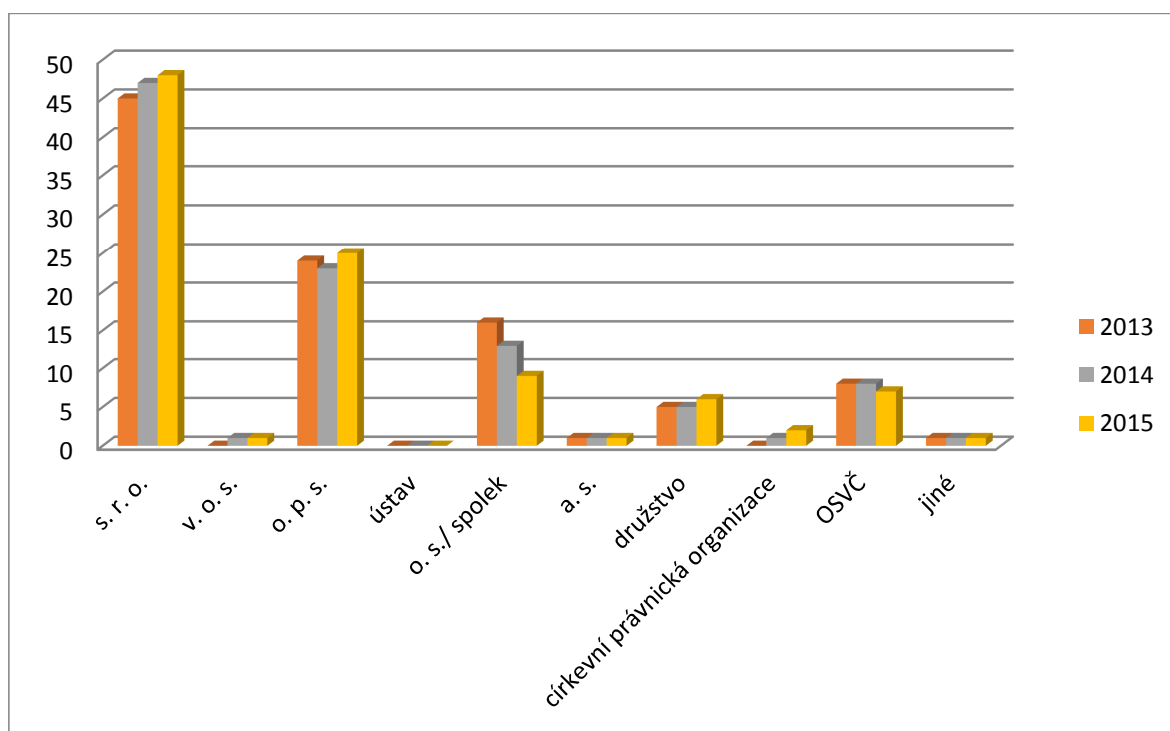
Zdroj: Policy.eu – vlastní zpracování

Tento graf je tedy důkazem, že zájem o sociální podnikání vzrůstá. Počet sociálních podniků byl v prvních letech existence poměrně vyvážený, průměrně byly ročně zakládány tři nové sociální podniky. Velký nárůst je zaznamenán mezi lety 2010 a 2013, kdy počet

podniků vzrostl téměř dvojnásobně. dále v roce 2015, kdy bylo založeno 80 nových sociálních podniků.

Z dotazníkového šetření, které bylo naposledy provedeno v roce 2015, vyplývá, jaká je nejčastější právní forma těchto podniků. 48 %, tedy největší skupinu, tvoří společnosti s ručením omezeným, druhou nejpočetnější skupinou jsou obecně prospěšné společnosti, které tvoří 25 % sociálních podniků. Další právní formou jsou spolky nebo občanská družství, které činí 9 %, osoby samostatně výdělečně činné provozují podnikání samostatně v 7 %, 6 % podniků tvoří družstva. 2 % jsou zastoupeny církevní právnické organizace, 1 % akciové společnosti a 1 % má jinou právní formu podnikání. Ústavy prozatím žádné sociální podnikání neprovozují. Blíže nám může vývoj ukázat následující graf (P3 - People, 2015).

Graf č. 5. Právní forma sociálních podniků (2013-2015)

Zdroj: Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR (2015) – vlastní zpracování

Zde je vidět, že procentní zastoupení společností s ručením omezeným a obecně prospěšných společností místně meziročně stoupá. Pokud je u ostatních právních forem zaznamenán pokles, je to způsobeno pouze tím, jak se meziročně zvyšuje počet sociálních podniků, a tyto právní formy stagnují, nejsou tedy zakládány nové. Tím dochází k jejich procentuálnímu snížení.

Velmi praktickou a přínosnou pomocí je společnost P3 – People, Planet, Profit, o. p. s., která se snaží sdružovat sociální podniky a poskytovat jim praktickou pomoc v oblasti zakládání a následného fungování. Tato společnost vypracovala v letech 2013–2015 rozsáhlé dotazníkové šetření, kde oslovovala 100 sociálních podnikatelů a zpracovala tak odpovědi na otázky, které jsou pro sociální podnikatele klíčové. Společnost také vypracovala a stále aktualizuje adresář sociálních podniků. Tyto podniky jsou členěny jak podle místa působnosti, tak podle oboru a dále podle formy podnikání, společenské prospěšnosti a cílové skupiny. Obrázek č. 6 ukazuje, kolik sociálních podniků působí v jednotlivých krajích.

Graf č. 6. Mapa sociálních podniků (2017)

Zdroj: České sociální podnikání (2017) – vlastní zpracování

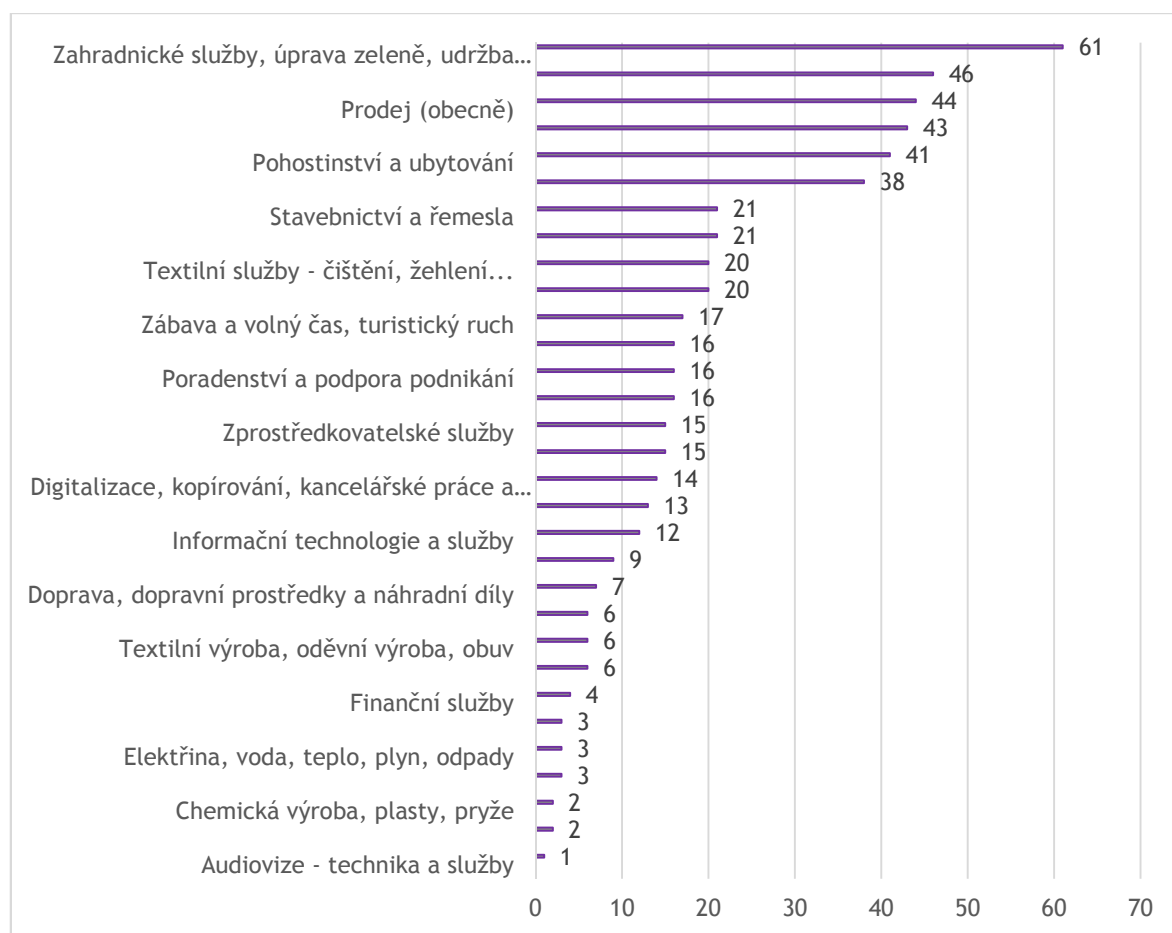
Z výše uvedeného obrázku je patrné, že nejvíce sociálních podniků působí v hlavním městě Praze (54), nejméně naopak v kraji Karlovarském (2).

Společnost P3 – People, Planet, Profit, o. p. s. sdružuje informace o sociálních podnicích na webových stránkách s názvem České sociální podnikání (České sociální podnikání, 2016).

Jak už jsem uváděla výše, sociální podniky jsou členěny podle různých hledisek. Prvním a velmi důležitým je členění podle oboru podnikání. Jelikož sociální podniky se nezabývají

pouze jednou činností, ale působí v propojování různých činností najednou, je oblast působnosti velmi široká. V současné době lze obory sociálních podniků rozlišit do 31 skupiny. Z grafu níže je patrné, že nejvíce se sociální podniky zabývají zahradnickými službami a úpravou zeleně (61 podniků). Dále jsou to prodejní služby (44), zpravidla prodej vlastních výrobků, potravinářská výroba a prodej (43), dále také provozování pohostinství a ubytování (41). Velký podíl tvoří také skupina s názvem "Ostatní" (46). Do této skupiny lze zařadit např. autolakovnu, podnik zabývající se prodejem a pronájmem lodí, coworkingové centrum (určeno pro rodiče malých dětí, kam mohou rodiče malých dětí přijít pracovat), nebo také aranžování květin, stěhovací servis apod.

Graf č. 7. Sociální podniky podle oblastí působení (2017)

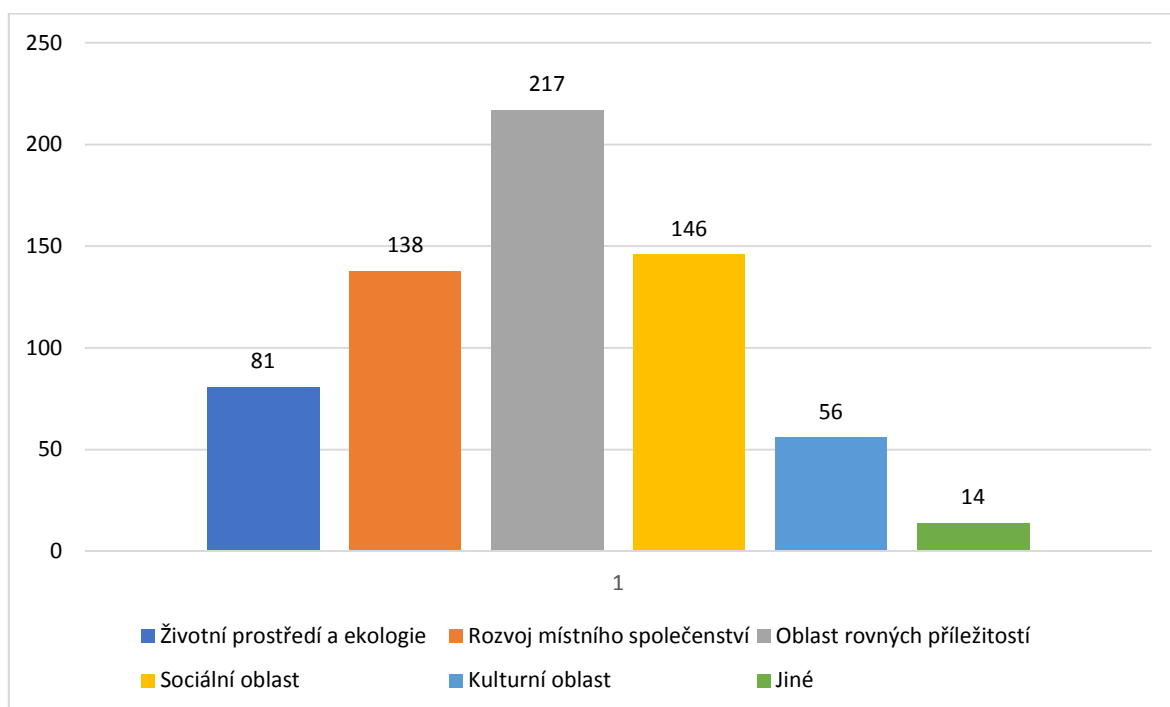
Zdroj: České sociální podnikání (2017) – vlastní zpracování

Právě početná skupina "Ostatní" může výsledky velmi zkreslovat. Je na zvážení provozovatele webu, zda nezváží aktualizaci a rozšíření nabídky oboru, příp. sloučení několika činností (např. zahradnické služby a aranžování květin).

Naopak nejméně početnými skupinami jsou podniky, které se zabývají chemickou výrobou (2), výrobou a prodejem elektroniky (2) a technikou a službami v oblasti audiovizí (1).

Jak už jsem uváděla v teoretické části, sociální podniky se mohou zabývat činnostmi, které splňují obecnou prospěšnost. Dalším členěním, podle kterého lze sociální podniky členit, je dle obecné prospěšnosti. Členění sociálních podniků dle tohoto kritéria zobrazuje následující graf. Jako u předchozího členění, kdy podniky uváděly více oblastí podnikání, mohou i zde sociální podniky uvést více oblastí společenské prospěšnosti.

Graf č. 8. Sociální podniky dle obecné prospěšnosti (2017)

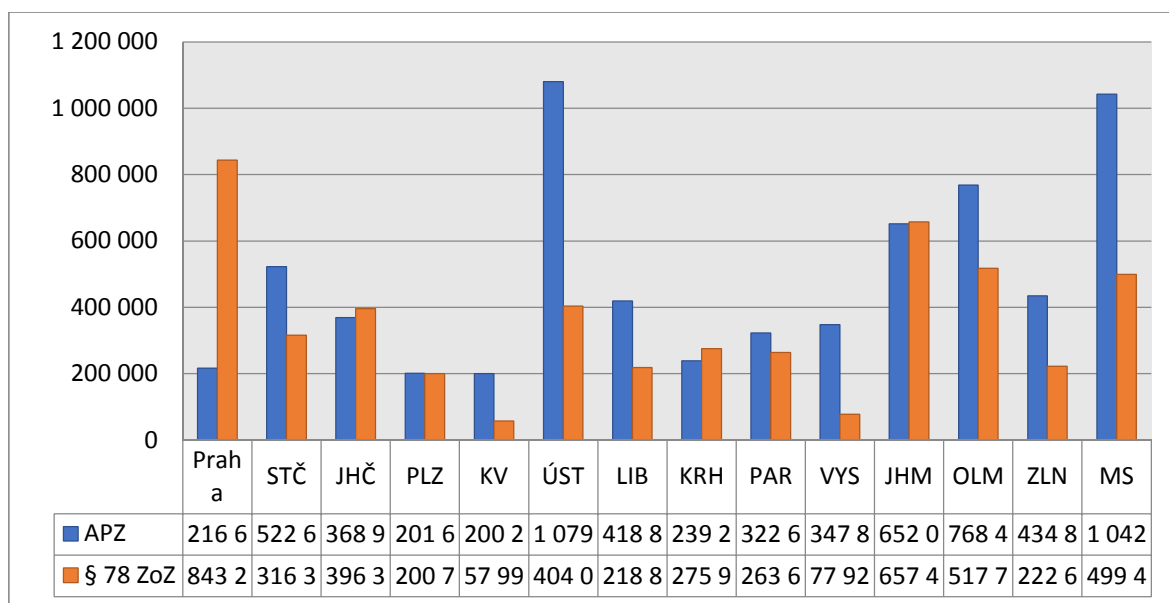
Zdroj: České sociální podnikání (2017) – vlastní zpracování

Z výše uvedeného grafu je patrné, že téměř všechny podniky se zabývají oblastí pro rovné pracovní příležitosti (217 sociálních podniků), která v sobě zahrnuje zejména zaměstnávání osob, které jsou z nějakého důvodu znevýhodněné. Dalšími velkými oblastmi pro společenskou prospěšnost je sociální oblast (146) a oblast rozvoje místních společenství (138). Nejméně podniků v oblasti společenské společnosti uvedlo možnost Jiné (14), kam lze zařadit sociální podniky, které se zabývají např. výrobou oděvů pro osoby na vozíčku nebo kurzy finanční gramotnosti.

5.2 Sociální podnikání a zaměstnanost

Z předchozí kapitoly se nám může nabízet otázka, proč je z hlediska obecné prospěšnosti zastoupeno nejvíce podniků, které se zabývají oblastí rovných příležitostí. Odpověď nám mohou poskytnout údaje z Ministerstva práce a sociálních věcí, které každoročně zpracovává data dle jednotlivých vyplacených podpor z veřejných rozpočtů v rámci krajů. Výsledky zobrazuje graf č. 9.

Graf č. 9. Výdaje na státní politiku zaměstnanosti v roce 2016 (v tis. Kč)

Zdroj: MPSV ČR – Zaměstnanost (2016) – vlastní zpracování

Graf zobrazuje vyplacené podpory v tis. Kč za rok 2016 v jednotlivých krajích. Jsou zde zastoupeny dvě významné skupiny, které se týkají sociálního podnikání. První skupinou je podpora APZ, tedy Aktivní politiky zaměstnanosti. Prostřednictvím této podpory stát podporuje např. firmy, které zaměstnávají uchazeče o zaměstnání z problematických skupin, absolventy, nebo podpora firem, které vytvářejí pracovní místa v regionech se zvýšenou nezaměstnaností. Tato forma podpory byla nejvíce vyplacena v Ústeckém kraji (1 079 682 tis. Kč) a v kraji Moravskoslezském (1 042 300 tis. Kč). Naopak nejméně byla tato podpora poskytnuta firmám v Plzeňském (200 607 tis. Kč) a v Karlovarském kraji (200 225 tis. Kč) (MPSV, Výdaje na státní politiku zaměstnanosti, 2017)

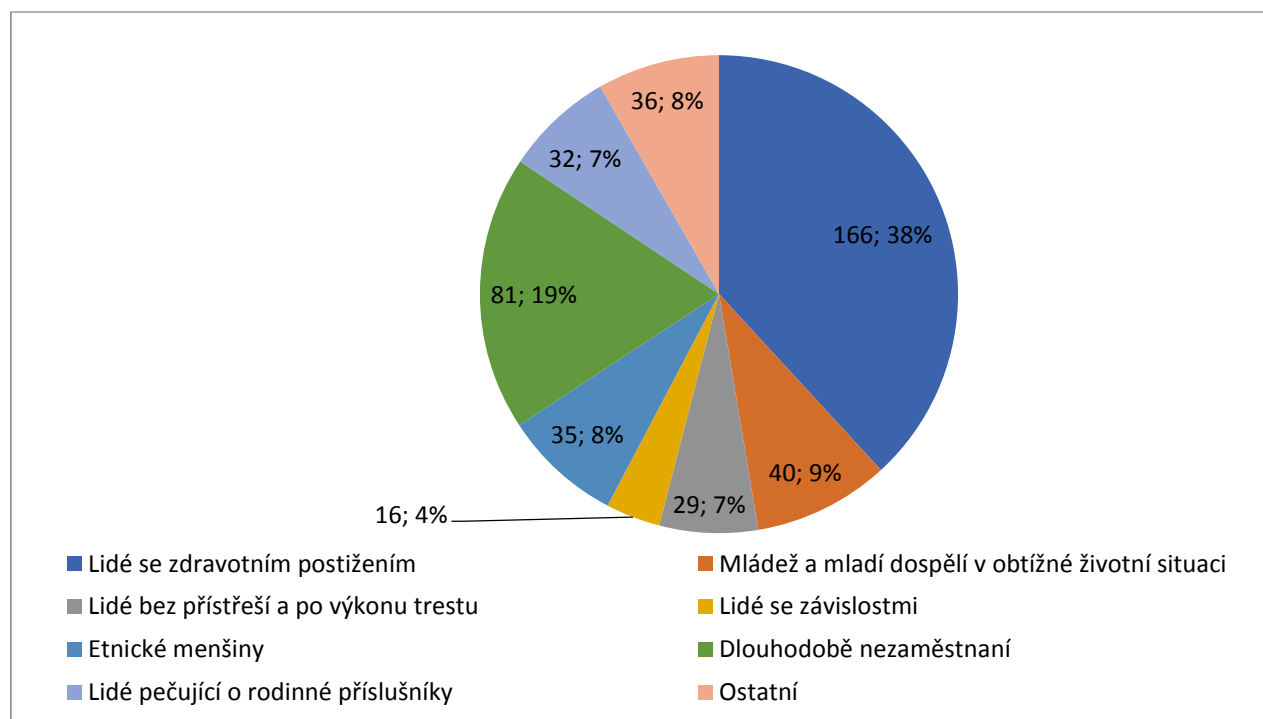
Další výrazná podpora ze strany státu je podpora firmám, které zaměstnávají osoby podle § 78 Zákona o zaměstnanosti, tedy příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Tomuto zaměstnavateli, který zaměstnává zaměstnance na chráněných

pracovních místech více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců, lze poskytnout příspěvek na zaměstnávání těchto osob. Příspěvek se vyplácí zaměstnavateli měsíčně ve výši 75 % skutečně vynaložených mzdových nákladů na zaměstnance, který je v pracovním poměru a je osobou se zdravotním postižením. Tento příspěvek se poskytuje na mzdové náklady včetně pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel odvedl za sebe z vyměřovacího základu tohoto zaměstnance (MPSV, Zaměstnávání osob se zdravotním postižením, 2016).

Nejvyšší podporu pro zaměstnávání těchto osob získalo v roce 2016 hlavní město Praha (843 254 tis. Kč) a Jihomoravský kraj (657 486 tis. Kč). Naopak nejméně této podpory bylo vyplaceno kraji Vysočina (77 926 tis. Kč) a Karlovarskému kraji (57 994 tis. Kč).

Dalším kritériem, dle kterého lze sociální podniky členit, a kterým se rovněž web České sociální podnikání zabývá, je členění sociálních podniků dle cílové skupiny, na kterou se sociální podniky svou činností zaměřují. Jako u výše uvedených členění, mohou i zde sociální podniky volit více cílových skupin. Výsledky nám ukazuje graf. č. 10.

Graf č. 10. Sociální podniky podle cílové skupiny (2017)

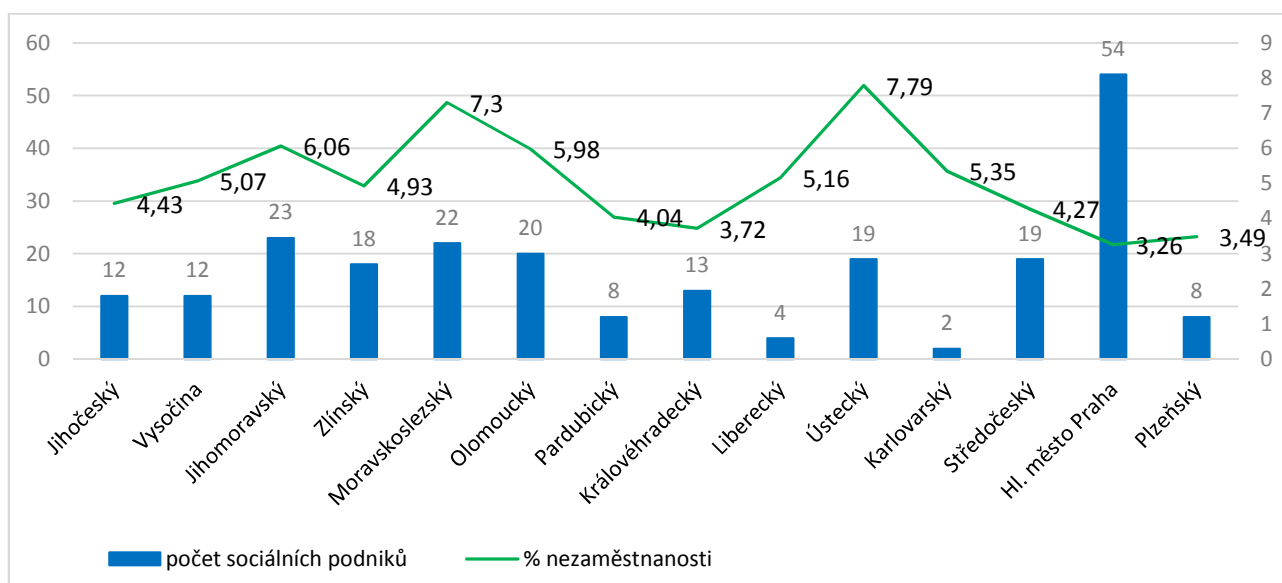
Zdroj: České sociální podniky (2017) – vlastní zpracování

Tento graf můžeme porovnat s předchozím grafem, který nám zobrazoval výši vyplacených podpor v jednotlivých krajích. Můžeme říci, že nejvíce sociálních podniků zaměstnává osoby se zdravotním postižením (166 podniků), další výraznou skupinou jsou osoby dlouhodobě nezaměstnané (81 podniků). Naopak nejméně sociální podniky zaměstnávají osoby se závislostmi (16 podniků).

Shrňme-li výsledky, pak dostaneme procentní zastoupení zaměstnávání osob se zdravotním postižením ve výši 38 % a procentní zastoupení jiných obtížně zaměstnatelných osob na trhu práce ve výši 62 %. Porovnáme-li s grafem zobrazujícím výše veřejných podpor, pak podnikům, které zaměstnávají osoby se zdravotním postižením, bylo v roce 2016 z celkové výše procentním podílem vyplaceno 41,92 % podpory a podnikům, které zaměstnávají jiné osoby obtížně zaměstnatelné na trhu práce, bylo procentním podílem vyplaceno 58,08 % podpory. Tímto můžeme říci, že výsledky skutečně nemusí být zkreslené a procentní zastoupení podniků a vyplacených podpor spolu opravdu souvisí. Závěrem je, že sociální podniky plně využívají podpory z Aktivní podpory nezaměstnanosti, tato podpora zde je a není nutné zaměstnávat pouze osoby se zdravotním postižením. Státní politika zaměstnanosti tedy pamatuje i na další obtížně zaměstnatelné osoby a analýzou dat se Ministerstvo práce a sociálních věcí aktivně zabývá.

Z předchozího srovnání vyplývá, že největší podíl sociálních podniků tvoří podniky, které se dočasně či trvale zaměřují na znevýhodněné osoby obyvatel, tedy tak, jak to vyplývá z teoretické povahy sociálního podnikání. Následující graf zobrazuje počet sociálních podniků v jednotlivých krajích a také podíl celkové nezaměstnanosti. Použité údaje jsou čerpány z webového portálu České sociální podnikání a z dat Českého statistického úřadu, který zveřejnil data procenta nezaměstnanosti v jednotlivých krajích v únoru 2017.

Graf č. 11. Sociální podniky a nezaměstnanost (2/2017)

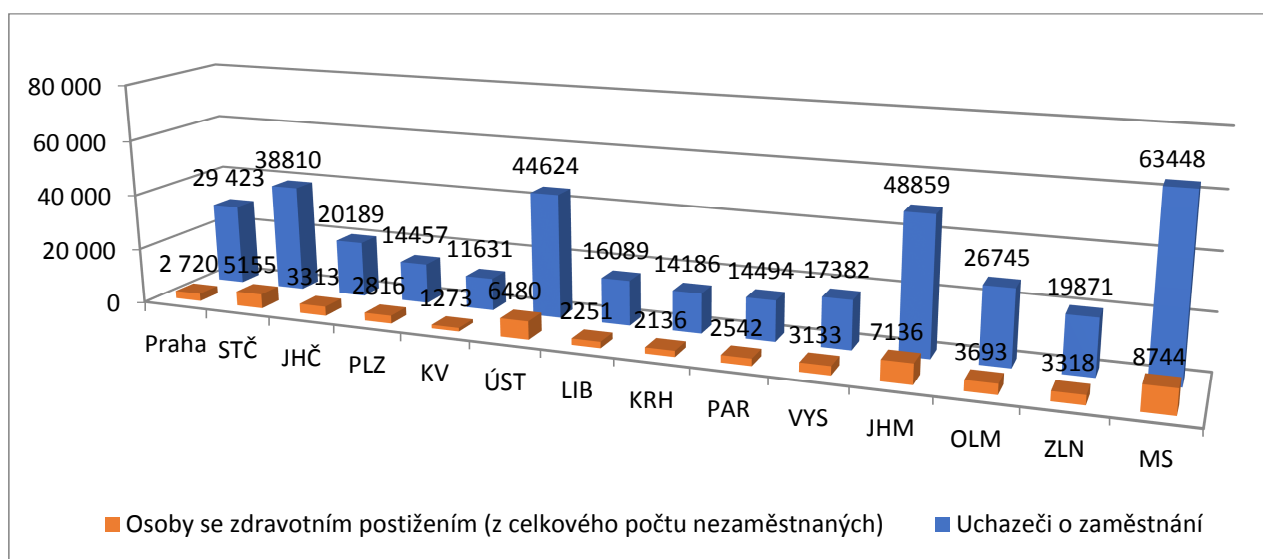
Zdroj: České sociální podnikání (2017), ČSÚ (2/2017) – vlastní zpracování

Velmi zajímavé je sledovat, jak míra nezaměstnanosti souvisí s počtem sociálních podniků. Pokud bychom vyloučili hlavní město Prahu, kde je nejnižší míra nezaměstnanosti a nejvyšší počet sociálních podniků, pak můžeme dojít k závěru, že míra nezaměstnanosti v určitém kraji by mohla vést k založení sociálního podniku. Tedy existuje přímá úměra mezi mírou nezaměstnanosti a počtem sociálních podniků. Výjimku tvoří Karlovarský a Liberecký kraj, které mají poměrně vysokou míru nezaměstnanosti a nízký počet sociálních podniků. U ostatních krajů můžeme uvažovat jistou korelaci. Tedy čím vyšší míra nezaměstnanosti, tím více sociálních podniků, tedy větší snaha zaměstnávat osoby, které jsou na trhu práce nějakým způsobem znevýhodněné.

Tento závěr je opravdu velmi zjednodušený, ale neméně zajímavý. Samozřejmě při detailním zkoumání bychom museli vzít v úvahu také statní faktory, jako např. vzdělanost obyvatelstva, hustota osídlení apod.

Ještě jednou se vrátím ke zdravotně postiženým osobám. Následující graf znázorňuje, jakou část z celkově nezaměstnaných osob tvoří osoby se zdravotním postižením v jednotlivých krajích.

Graf č. 12. Nezaměstnané OZP k celkové nezaměstnanosti v krajích (2/2017)

Zdroj: MPSV ČR (2/2017) – vlastní zpracování

Pokud si výše uvedený graf vysvětlíme v procentním vyjádření, pak nejvyšší počet OZP má vzhledem k celkovému počtu nezaměstnaných Plzeňský kraj (19,5 %), dále pak kraj Vysočina (18 %) a Pardubický kraj (17,5 %). Naopak nejméně zdravotně postižených osob z celkových uchazečů o zaměstnání má Praha (9,2 %), dále Karlovarský kraj (11 %) a Středočeský kraj (13,3 %).

5.3 Zhodnocení analýzy

Závěrem můžeme říci, že velkou otázkou, pokud se rozhodneme založit sociální podnik, je sortiment nabízených služeb nebo výrobků, ale především otázka zaměstnanosti a zdrojů. Právě zdroje na odměňování zaměstnanců jsou velmi obtížně získatelné. Jelikož podniky působí jako neziskové a případný zisk se vkládá zpět do podniku, zůstává sociálním podnikům pouze podpora z veřejných zdrojů. Velkou a velmi důležitou roli zde hrají národní programy pro podporu v nezaměstnanosti, ať už se jedná o podpory zdravotně postiženým osobám, nebo ve formě podpory aktivní politiky nezaměstnanosti. Z analýzy vyplývá, že velké procento firem, které zaměstnávají obtížně zaměstnatelné osoby, by nemohlo bez veřejné podpory vůbec fungovat. Navíc svým podnikáním dávají takovýmto osobám najevo, že jsou užitečné nejen pro společnost jako takovou, ale především pro sebe, a práce, která je baví a může být jim přínosem, může působit jako velmi dobrá terapie na "cestě zpět" do běžného života.

6. SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ VE VYBRANÉM REGIONU – ÚSPĚCHY A NEDOSTATKY

6.1 Charakteristika regionů

Ve své práci se zaměřuji na srovnání dvou regionů s podobnými přírodními podmínkami, historickými aspekty řemesel, zhodnocení současné situace sociálního podnikání v obou regionech. Porovnávanými regiony jsou Jižní Čechy a Vysočina. Tyto dva regiony mají podobnou historii, oba jsou příhraničními regiony, kde byl v minulosti velký vliv německého obyvatelstva. Pokusila jsem se shrnout nejvýraznější charakteristiky těchto regionů, připomenutí tradičních řemesel a předpoklad budoucího vývoje. Právě předpoklad budoucího vývoje bude podkladem pro potvrzení či vyvrácení prvotní hypotézy, že v kraji Vysočina jsou lepší podmínky pro rozvoj sociálního podnikání. Porovnávaným hlediskem bude zejména analýza zaměstnanosti.

Dále zde jsou zohledněny postoje jak samotných sociálních podniků, tak i územní samosprávy z hlediska kraje a měst.

6.1.1 Region Jižní Čechy

Region Jižní Čechy se nachází při hranicích s Německem a Rakouskem. Tento region je charakteristický svou zachovalou přírodou, příznivým a kultivovaným životním prostředím. Disponuje velkým potenciálem, jehož lze využít pro odpočinek a rekreaci ve všech podobách. Region se snaží uchovat svou jedinečnou krajinu převážně chráněnými územími, které jsou různých kategorií, tedy Národní park Šumava, dále tři chráněné krajinné oblasti a dalších více než dvě stě památek a přírodních rezervací.

Regionální vývoj, především v politické, kulturní a hospodářské oblasti, byl až do období druhé světové války velmi ovlivněn vývojem v sousedním Rakousku a Německu. S těmito státy spojovaly region i velmi důležité dopravní cesty. Velmi významná byla v Evropě vůbec první železnice, která byla zavedena v roce 1832. Jednalo se o koněspřežnou dráhu, která vedla z Českých Budějovic do Lince v Rakousku.

Jižní Čechy byly původně zemědělskou oblastí, kde velikou roli hrálo tradiční lesnictví a rybníkářství. Velmi důležitý je také zpracovatelský průmysl, spjatý především s výrobou nápojů, potravin a dopravních prostředků, dále textilu a strojních zařízení. Opomenout nesmíme ani sklářskou výrobu a dřevozpracující průmysl, jež především pro Šumavu

představovaly velmi významný zdroj obživy místního obyvatelstva, s tím související vorařství, a výrobu hudebních nástrojů, především pro Strakonicko charakteristické dudy a fanfrnochy a pro rybníkářský kraj Třeboňsko tahací harmoniky. Především pozice příhraniční oblasti přináší regionu možnosti v oblasti spolupráce se sousedními zeměmi ve všech oblastech podnikání. Tak, jako byla původně vybudována koněspřežná dráha, navazuje na tento již neexistující infrastrukturní prvek železniční a dálniční dopravní koridory, které mají nadregionální význam. Tato moderní infrastruktura se může považovat za základní stavební kámen pro další rozvoj regionu.

V posledních letech je v regionu na vzestupu cestovní ruch. K tomu pomáhá bohaté dědictví v podobě kulturních památek, které mnohé vypovídají o historii regionu. Tyto kulturní památky jsou velmi cenným zdrojem pro poznávání regionu a samozřejmě důvodem k jeho návštěvě. Kulturní dědictví je tvořeno nejen historickými jádry vesnic a měst, ale také nesčetnými hrady, tvrzemi a zámky. Nesmím opomenout ani bohatou sakrální architekturu a samozřejmě památky technického charakteru. Důležité je také připomenout, že v regionu jsou již dvě památky, které jsou zapsány na Listině světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Tím jsou rozsáhlý areál zámku a historické jádro města Českého Krumlova a unikátní v oblasti architektury ve stylu tzv. selského baroka obec Holašovice. Především cestovní ruch se stává prioritní oblastí rozvoje regionu.

Region zůstává atraktivní v každém ročním období. Jihočeské rybníky, které jsou s regionem neodmyslitelně spjaty, dále přehradní nádrže Orlík a Lipno a příroda příhraničních oblastí jsou turisty, ale i samotnými obyvateli velmi vyhledávaným cílem pro relaxaci nebo i aktivní odpočinek. V rozvíjejícím se cestovním ruchu má svou právoplatnou pozici pohoří Šumava, které disponuje nádhernou krajinou. Návštěvu usnadňují v poslední době se stále rozvíjející se cyklistické, lyžařské a pěší stezky. V nemálo případech jsou tyto stezky propojeny se sousedními státy Německem a Rakouskem. Připomenout musím i lázeňská města Bechyně a Třeboň, jejichž věhlas je znám po celé Evropě. Velmi vyhledávaným cílem je také hlavní město regionu, královské město České Budějovice, které svým vzhledem připomíná všechna důležitá architektonická období od nádherného podloubím lemovaného náměstí s majestátní radnicí až po nové architektonické skvosty např. v podobě moderní budovy kampusu Jihočeské univerzity.

Shrneme-li všechny výše uvedené charakteristiky regionu, pak zejména zachovávání tradičních řemeslných prací, rozvoj v oblasti moderních komunikačních technologií a také

vzdělanost obyvatelstva vytvářejí z regionu nejen velmi kvalitní a krásné místo pro život a odpočinek, ale může být i novým územím pro nové investiční projekty, které jen podpoří ráz krajiny a přírody (Charakteristika Jihočeského kraje, 2013).

6.1.2 Region Vysočina

Region Vysočina se nachází na pomezí Čech a Moravy. Vlivem drsných přírodních podmínek byli obyvatelé regionu rozptýleni do více než jednoho tisíce sídel, jež jsou mezi sebou propojena velmi hustou silniční sítí. Charakteristické jsou pro region malé vesnice, které nejsou příliš vzdálené od městského centra, které je charakterizováno jako malé klidné město, jež má mezi třemi a deseti tisíci obyvatel. Více než dvacet tisíc obyvatel žije pouze ve čtyřech městech regionu. Jihlava, krajské město regionu, má padesát tisíc obyvatel. V regionu vzrůstá životní úroveň a mobilita obyvatel, proto lze očekávat, že toto uspořádání bude v budoucnu velmi výhodné. Region umožňuje využívat veškeré klady, které přináší venkovský styl bydlení a zároveň je plně zastoupena dostupnost městských center.

Krajskou metropolí je město Jihlava, které ve středověku patřilo k nejvíce bohatým městům v Českém království. Velký význam měla těžba stříbra. Město se rozkládá po obou stranách zemské hranice mezi Moravou a Čechy.

Naši předci mají velký podíl na malebné krajině Vysočiny. Vybudovali zde mnoho staveb, které jsou v dnešní době významnými historickými památkami. Můžeme zde tak vidět gotické hrady, které sloužily převážně k ochraně kupeckých stezek, dále renesanční zámky, které poskytovali majitelům a obyvatelům pohodlí a luxus, nebo nemálo církevních staveb, které nám zase připomínají období vznešeného baroka a návštěvníky ohromují svým monumentálním pojetím a výzdobu. Významné jsou také četné památky z oblasti lidového stavitelství. Také se zde nachází tři památky, které jsou zapsány na Listině světového kulturního dědictví UNESCO, tedy historické centrum města Telč, dále poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou a bazilika sv. Prokopa a židovská čtvrť města Třebíč. Region disponuje velmi čistým ovzduším a pyšní se rozlehlými a vzácnými přírodními útvary. Toto přírodní bohatství je tvořeno chráněnými krajinnými oblastmi Železné hory a Žďárské vrchy, dále Velký Špičák a Mohelenská hadcová step, které jsou národními přírodními rezervacemi, a četné další přírodní rezervace (Charakteristika kraje Vysočina, 2013).

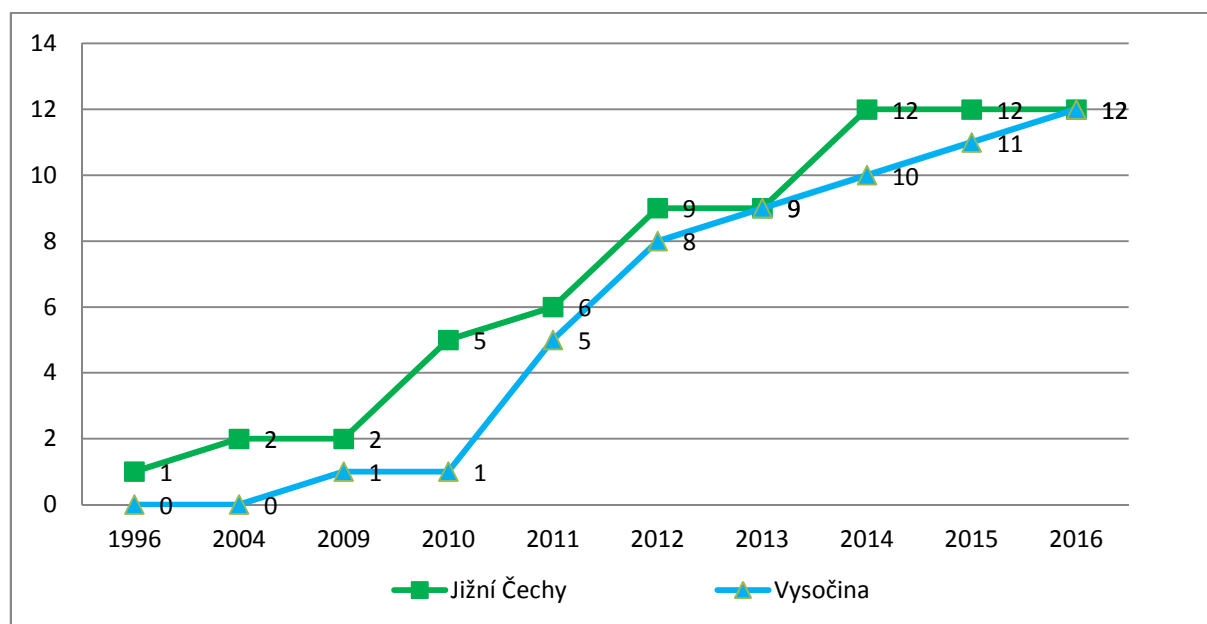
Region, který se vyznačuje chladným podnebím a neúrodnou půdou, tak mohl rozvíjet netradiční řemesla, která se v jiných krajích nevyskytují. Pěstování konopí a lnu a chov ovcí dal vynikající základ pro rozvoj tkalcovství a soukenictví. Unikátní je např. modrotisk, který lněnému a později bavlněnému plátnu dával charakteristickou modrou barvu indigo. S oděvním průmyslem souvisí i výroba perleťových knoflíků, které se dodnes vyrábí v Žirovnici. Od dřevozpracujícího průmyslu a nábytkářství byl už jen krůček k řezbářství. Třebíčští, třešští a jihlavští betlémáři jsou známí dodnes. Zpracování kůží a ovčí vlny také patří mezi významná řemesla. Hrnčířská a keramická výroba se připomíná dodnes, důležitá je také tradice železářství a sklářství (CzechTourism, 2015).

Tento region, ačkoliv je poznamenán drsným a chladným podnebím, nabízí nespočet možností jak samotným obyvatelům, tak návštěvníkům. Rozvíjející se cestovní ruch a vyhledávání aktivního odpočinku mohou mít pro region v budoucnu velký význam.

6.2 Sociální podnikání ve vybraných regionech

Dle posledních údajů na webu České sociální podnikání, které sdružuje údaje o sociálních podnicích, působí v současné době v obou regionech 12 sociálních podniků. Níže je zobrazen graf vývoje počtu sociálních podniků ve vybraných regionech od roku 1996, kdy se v Jižních Čechách objevil první sociální podnik, až do roku 2016. V roce 2017 nebyl prozatím v obou regionech zaznamenán nový sociální podnik.

Graf č. 13. Vývoj počtu podniků ve vybraných regionech (1996–2016)

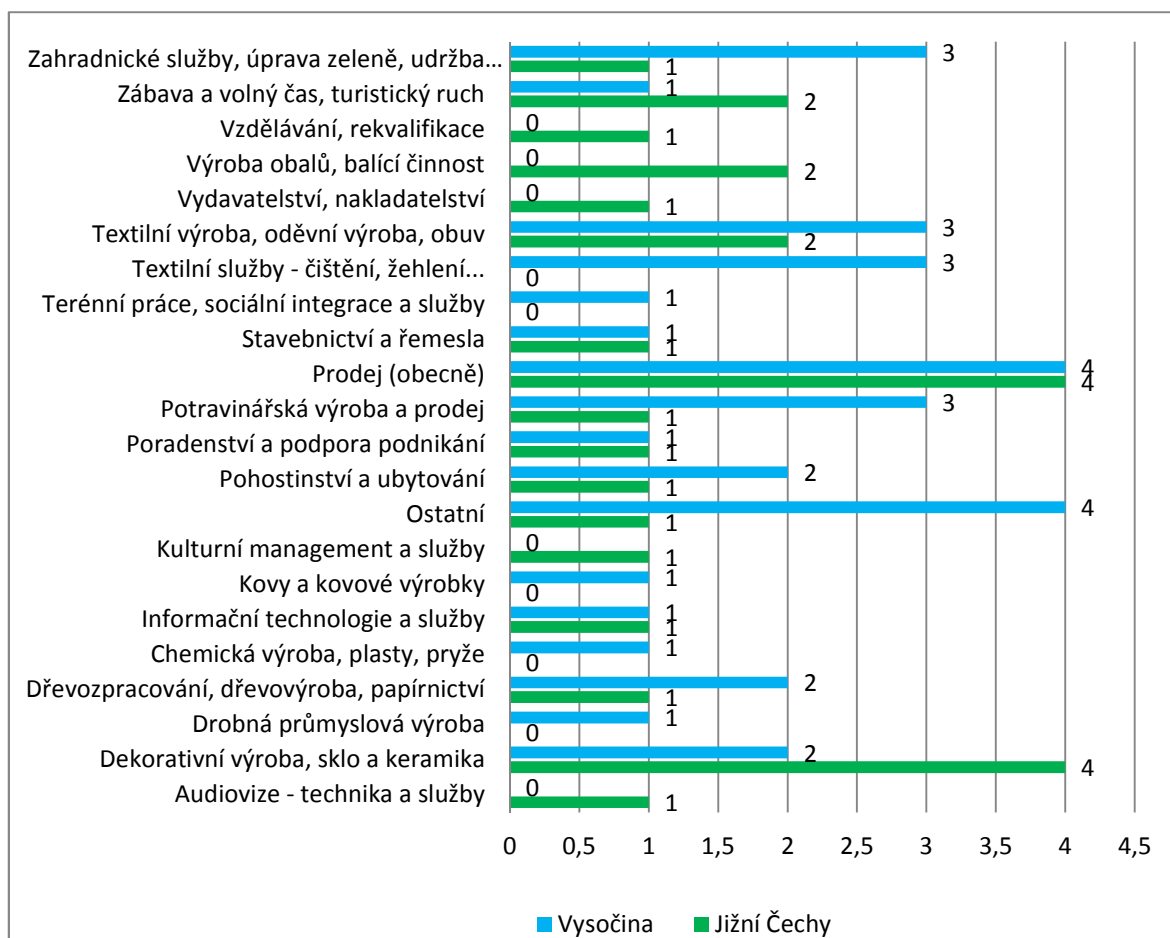
Zdroj: České sociální podnikání (2017) – vlastní zpracování

V regionu Jižní Čechy vznikl první sociální podnik již v roce 1996. Byl jím Sociální podnik Pomoc – Týn nad Vltavou. Hlavní činností je začleňování znevýhodněných osob na trh práce, v oblasti sociálního podnikání pak sociální zemědělství. Na Vysočině vzniká první sociální podnik až roku 2009, Kunštát PRO FUTURO, sociální podnik, který se zaměřuje na vzdělávací a výchovné programy zdravotně postiženým občanům (České sociální podnikání, 2016).

Vzhledem k historickým aspektům a charakteristikám jsou tyto regiony mezi sebou velmi vhodně vzájemně porovnatelné. Sociální podniky v obou regionech budou vzájemně porovnávány z hlediska oblasti působení, obecné prospěšnosti a cílové skupiny.

Oblast působení, jak už bylo uvedeno výše, může u sociálních podniků zaujímat více oborů, tedy nejedná se o pouze monogamní podobu podnikání. Podniky se zabývají více obory, proto ve výsledku může konečný součet překročit stanovený počet sociálních podniků v regionu.

Graf č. 14. Sociální podniky podle oblastí podnikání (2017) - vybrané regiony

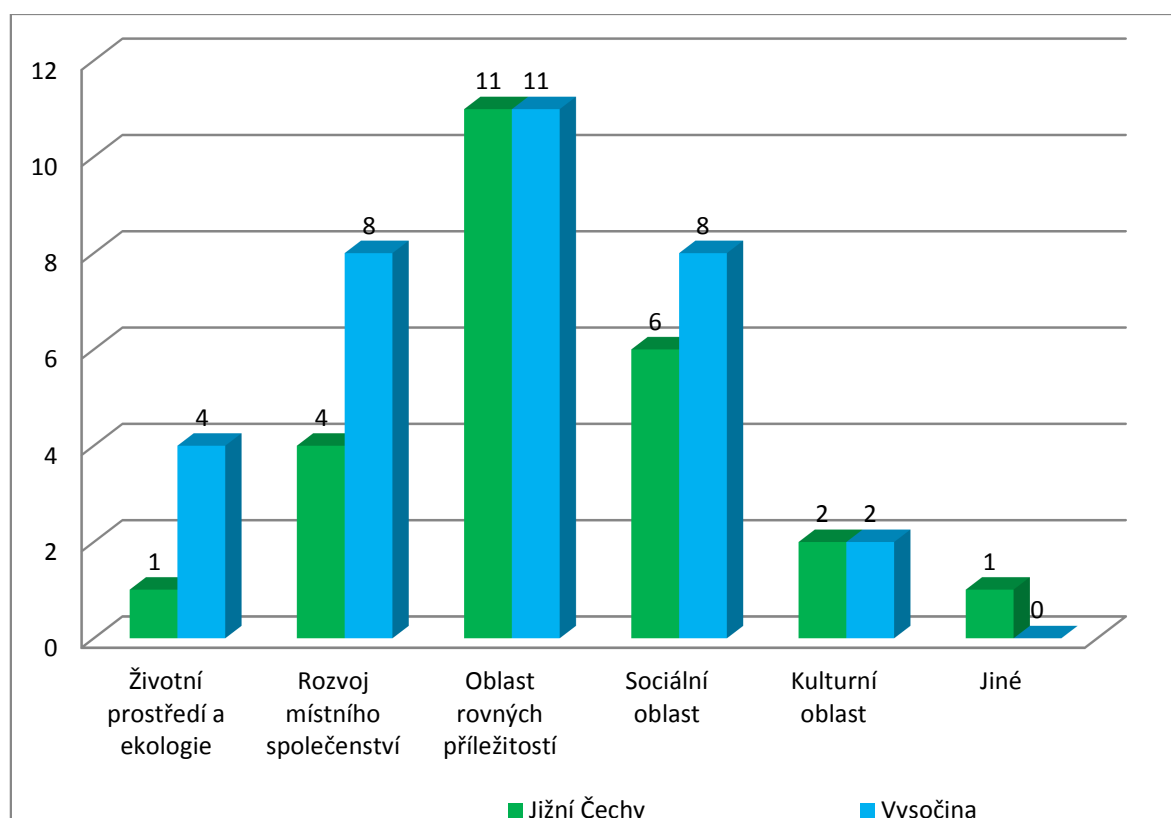

Zdroj: České sociální podnikání (2017) – vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že ve vybraných regionech nejsou oblasti sociálního podnikání obsazeny všechny. Naopak zde existuje určitá shoda v oboru podnikání, zpravidla jsou hodnoty pro oba regiony stejné. Může však docházet ke zkreslení, neboť je vybrán jen velmi malý vzorek z celkového celorepublikového počtu sociálních podniků. Nejvíce a nejvíce rovnoměrně je v obou regionech zastoupen prodej (obecně) (4x v každém regionu). Zajímavé je, že v každém regionu je sociální podnik, který se zabývá informačními technologiemi a službami.

Pokud podniky ve vybraných regionech zanalyzujeme podle společenské prospěšnosti, tedy na jakou oblast se při výkonu svého podnikání nejvíce zaměřují, dostaneme následující graf:

Graf č. 15. Sociální podniky podle zaměření své činnosti (2017) - vybrané regiony

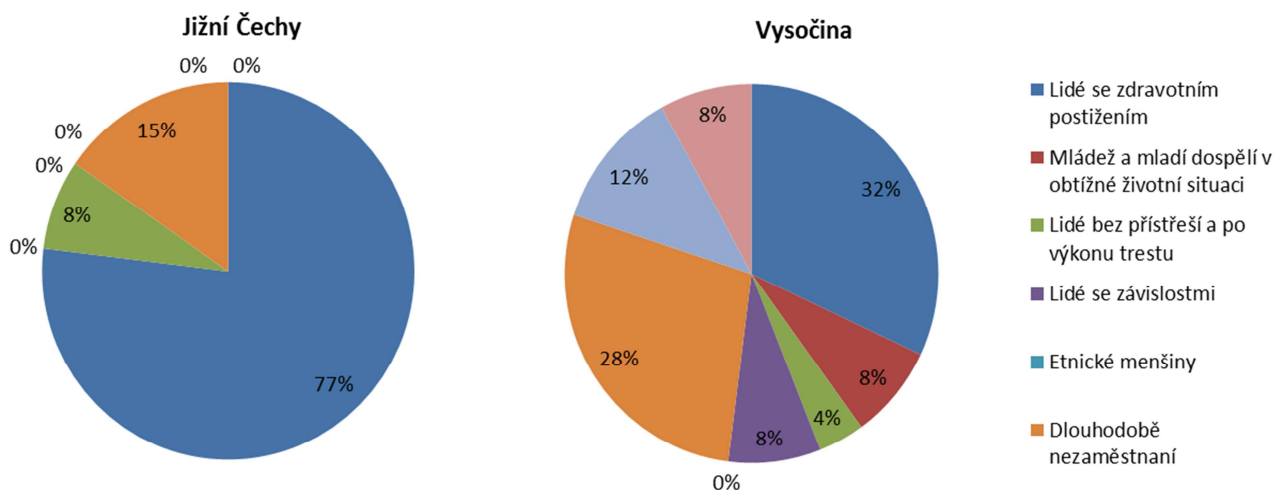

Zdroj: České sociální podnikání (2017) – vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že kopíruje celorepubliková data. Nejvíce jsou zastoupeny oblasti rovných příležitostí, nejméně pak oblast "jiné". V regionu Jižní Čechy se ovšem podniky zabývají nižším rozsahem podnikání, proto vypadají data poněkud zkresleně. V regionu Vysočina se ale více podniků zaměřuje na sociální oblast a také na rozvoj místního společenství.

Data získaná v zaměření se na určité cílové skupiny zobrazuje následující graf. V regionech se jednotlivé podniky orientují na více cílových skupin, tedy zaměstnávají více kategorií osob, které jsou obtížně zaměstnatelné na trhu práce.

Graf č. 16. Sociální podniky podle cílové skupiny (2017) - vybrané regiony

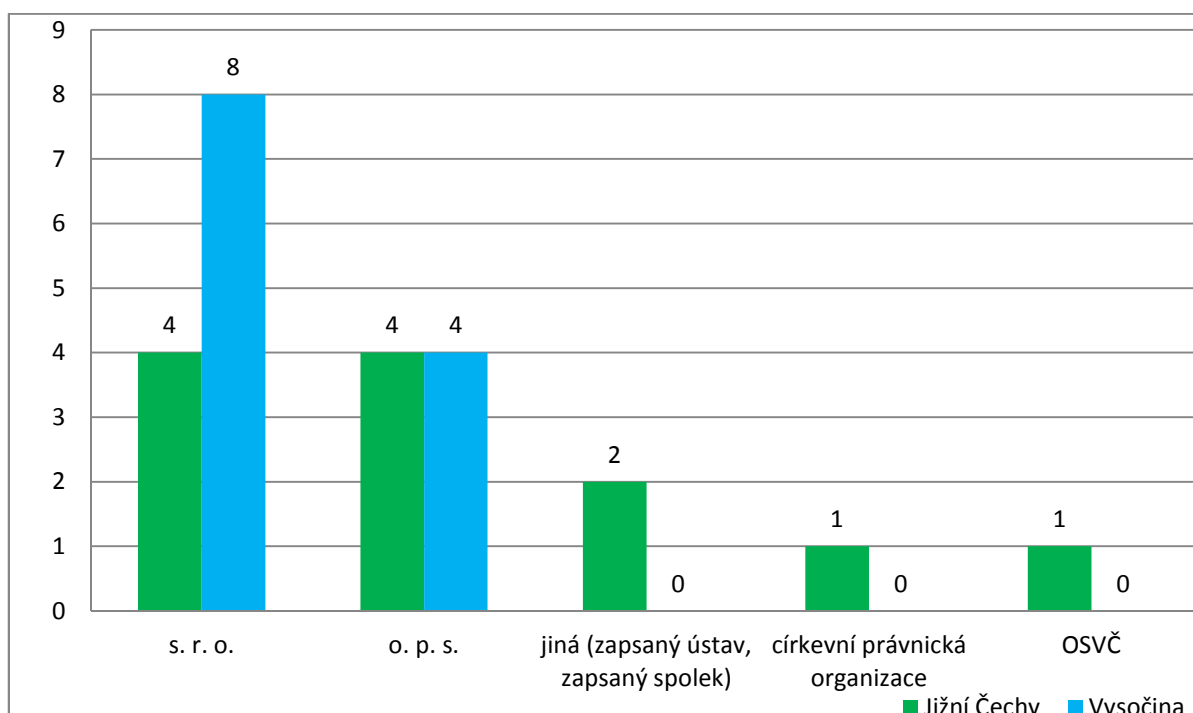

Zdroj: České sociální podnikání (2017) – vlastní zpracování

Porovnáme-li data z jednotlivých regionů s celorepublikovými daty, vidíme, že více se celorepublikové výsledky odráží v kraji Vysočina. Ten zaměstnává 32 % osob se zdravotním postižením (celá ČR 38 %) Zaměstnávání dlouhodobě nezaměstnaných osob se blíží celorepublikovým výsledkům region Jižní Čechy, který dlouhodobě nezaměstnaných osob zaměstnává 15 % (celá ČR 19 %). Ani jeden z regionů nezaměstnává etnické menšiny. Více homogenní v zaměstnávání osob, které jsou hůře zaměstnatelné na trhu práce, je region Jižní Čechy. Ten se orientuje převážně na osoby se zdravotním postižením.

Z hlediska právních forem vypadá struktura sociálních podniků ve vybraných regionech následovně.

Graf č. 17. Sociální podniky dle právní formy podnikání (2017) - vybrané regiony

Zdroj: České sociální podnikání (2017) – vlastní zpracování

Zde vidíme, že více se celorepublikovým výsledkům přibližuje region Jižní Čechy. 4 z 12 podniků jsou společnostmi s ručením omezeným, další 4 jsou obecně prospěšné společnosti, 1 podnik je zapsaný ústa, 1 zapsaný spolek, 1 církevní právnická organizace a 1 podnik provozuje OSVČ. Na Vysočině je situace zcela jiná, zde jsou zastoupeny pouze dvě právní formy podnikání, tedy 8 podniků jsou společnosti s ručením omezeným a zbývající 4 podniky obecně prospěšné společnosti.

Závěrečným zhodnocením můžeme konstatovat, že struktura oboru podnikání, právní formy, cílových skupin a společenské prospěšnosti ve vybraných regionech koresponduje s celorepublikovými daty. Proto se tedy mezi regiony nenachází žádné velké rozdíly, které by ovlivňovaly struktury. Pokud k odchylkám dochází, jedná se pouze o zkreslení z důvodu malého počtu podniků, které v jednotlivých regionech působí.

6.3 Sociální podniky ve vybraných regionech v návaznosti na podporu zaměstnanosti

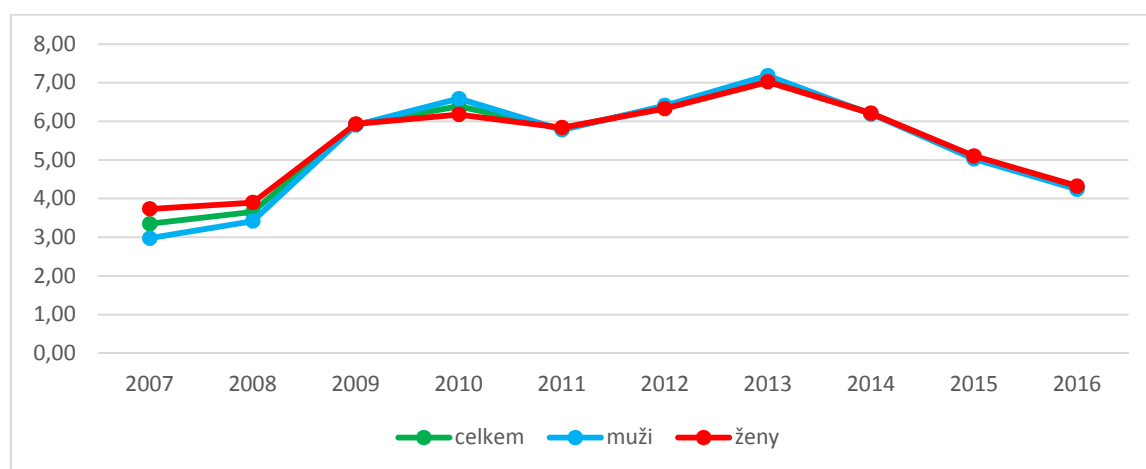
6.3.1 Nezaměstnanost v regionech

To, že sociální podnikání je velmi přínosné v otázce zaměstnanosti, se stává v poslední době i velmi diskutovaným tématem. Sociální podnikání může tak přispět k řešení

problému s dlouhodobou nezaměstnaností. Sociální podnikání tedy může být alternativou pro řešení dlouhodobé nezaměstnanosti. Avšak to přináší i svá úskalí. Pouze obchodně úspěšný sociální podnik, který je zároveň udržitelný, může mít pozitivní vliv na integraci znevýhodněných osob. Sociální podnik bude téměř vždy pociťovat potřebu být nějakým způsobem dotován, neboť jeho práce je dražší. Sociální podnik musí své zaměstnance naučit správným pracovními návykům a také dalším úkonům, které jsou běžnému zaměstnanci vlastní a jsou pro něho již běžnou pracovní rutinou (Sobková, 2014).

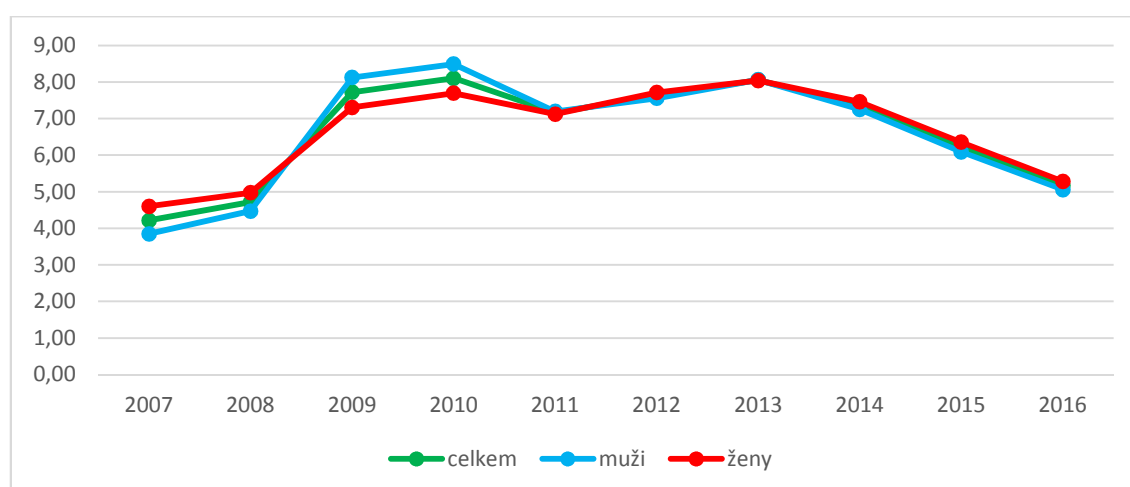
Nyní předkládám vývoj celkové nezaměstnanosti ve vybraných regionech.

Graf č. 18. Podíl nezaměstnaných osob – Jižní Čechy v letech 2007–2016 (v %)

Zdroj: Český statistický úřad, Veřejná databáze (2017) – upraveno

Graf č. 19. Podíl nezaměstnaných osob – Vysočina v letech 2007–2016 (v %)

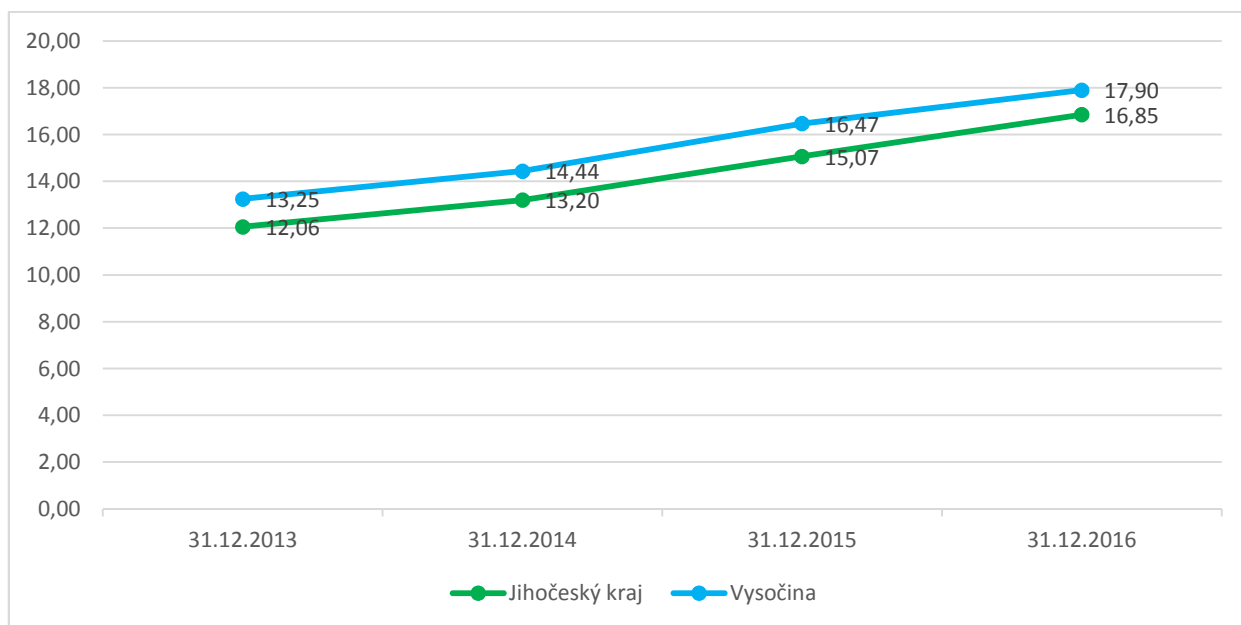
Zdroj: Český statistický úřad, Veřejná databáze (2017) – upraveno

Oba regiony zaznamenaly zvýšení nezaměstnanosti v období hospodářské krize a dále v roce 2013. V regionu Jižní Čechy však byla úroveň nezaměstnanosti nižší než v regionu Vysočina.

V obou regionech bylo v období hospodářské krize více nezaměstnaných mužů než žen. V posledních letech je vývoj téměř stejný. Celková úroveň nezaměstnanosti klesá. Současná úroveň nezaměstnanosti v regionu Vysočina je 5,07 % a v regionu Jižní Čechy 4,43 %.

Další analýzou bude zjištěno, jaký je podíl zdravotně postižených osob na celkovou úroveň nezaměstnaných osob v jednotlivých regionech. Podíváme-li se, jaký je procentní podíl zdravotně postižených osob, které jsou žadateli o zaměstnání, na celkovém počtu nezaměstnaných osob, získáme následující graf:

Graf č. 20. Podíl OZP na počtu nezaměstnaných ve vybraných regionech v letech 2013–2016 (v %)

Zdroj: Integrovaný portál MPSV ČR (2017) – vlastní zpracování

V grafu vidíme, že podíl zdravotně postižených osob na celkovém počtu nezaměstnaných osob je dlouhodobě vyšší v regionu Vysočina než v regionu Jižní Čechy. A dále je patrné, že poměr každoročně vzrůstá. Tento trend lze vysvětlit, že počet osob zdravotně postižených roste úměrně s věkem. Vzhledem k obecnému stárnutí populace se tak počet osob, které jsou zdravotně nezpůsobilé k plnému pracovnímu nasazení, vzrůstá. Proto lze uvažovat, že počet sociálních podniků v regionu Vysočina by mohl být vyšší. Zároveň lze

uvažovat o tom, že podíl více zdravotně postižených osob by mohl být dobrým podkladem pro založení sociálních podniků. Velkým otazníkem ale zůstává finanční stránka. Můžeme mít dobré zaměstnance, můžeme mít výborný podnikatelský plán, ale nebudeme moci své zaměstnance patřičně odměnit, pouze dobrý pocit z dobře odvedené práce není jediným motivátorem pracovníků. Proto se v následující podkapitole zaměřím na financování sociálních podniků z veřejných zdrojů, především z pohledu čerpání příspěvků pro podporu zaměstnanosti na jednotlivé zaměstnance.

6.3.2 Financování z veřejných zdrojů – příspěvky na APZ a OZP dle § 78 ZoZ

Program a strategie APZ pro Jihočeský kraj a Vysočinu

Oba vybrané regiony podporují Aktivní politiku zaměstnanosti stejným způsobem. Regiony zpracovávají každoročně svůj vlastní program, na jehož základu:

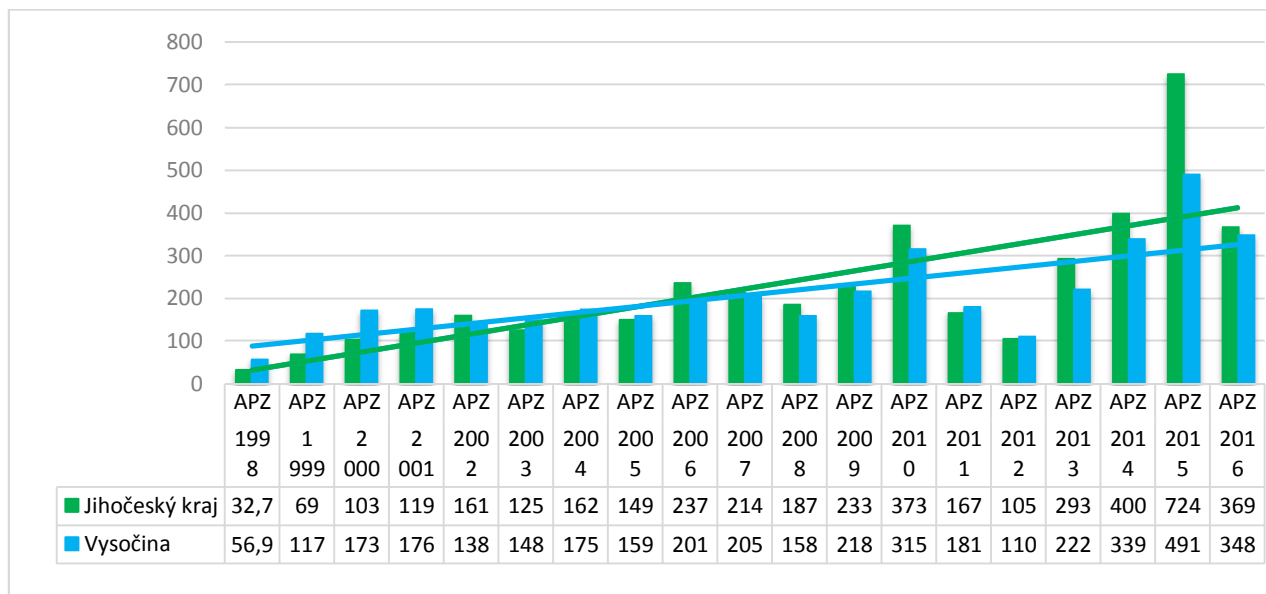
- uchazečům o zaměstnání a zaměstnavatelům poskytují finanční příspěvky, čímž přispívají k tvorbě, případně k udržení pracovních míst, a napomáhají tak zmírňovat nepříznivou situaci těch občanů, kteří hledají nové pracovní uplatnění,
- zájemcům a uchazečům o zaměstnání a zaměstnavatelům hradí náklady spojené s rekvalifikačními kurzy,
- rekvalifikačnímu zařízení poskytují finanční kompenzaci nákladů spojených s rekvalifikací jednotlivých uchazečů a zájemců o zaměstnání, hradí náklady, které jsou spojené s realizací poradenských programů, které jsou zaměřeny na vyhledávání zaměstnání, dále podporují další aktivity, které směřují k novému pracovnímu uplatnění občanů na trhu práce (APZ - Jihočeský kraj, 2016).

Region Vysočina poskytuje příspěvky na:

- vytváření společensky účelných pracovních míst,
- na zahájení samostatné výdělečné činnosti,
- při zřizování veřejně prospěšných prací,
- opatření na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením (APZ - Vysočina, 2016).

Údaje, v jaké výši byly čerpány v obou regionech příspěvky na Aktivní politiku zaměstnanosti, jsou uvedeny v následujícím grafu.

Graf č. 21. Čerpání výdajů v ukazateli APZ dle vybraných regionů v letech 1998–2016 (v mil. Kč)

Zdroj: Integrovaný portál MPSV ČR (2017) – vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že podpora na aktivní politiku zaměstnanosti meziroční v obou regionech stoupá. Avšak trend pro Jihočeský kraj je strmější než pro Vysočinu. U obou regionů výše podpory značně kolísá. Nejvyšší podpora pro aktivní politiku zaměstnanosti byla v roce 2015. V roce 2015 byla přijata směrnice č. 1/2015 s názvem Postup ÚP ČR při realizaci nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti. Tato směrnice se zaměřuje především na politiku zaměstnávání osob, které jsou dlouhodobě nezaměstnané, osoby nad 50 let věku, osoby pečující o děti a zdravotně postižení (Zprávy o realizaci APZ za rok 2014, 2015). Proto byla tato politika aktivně využita v obou regionech.

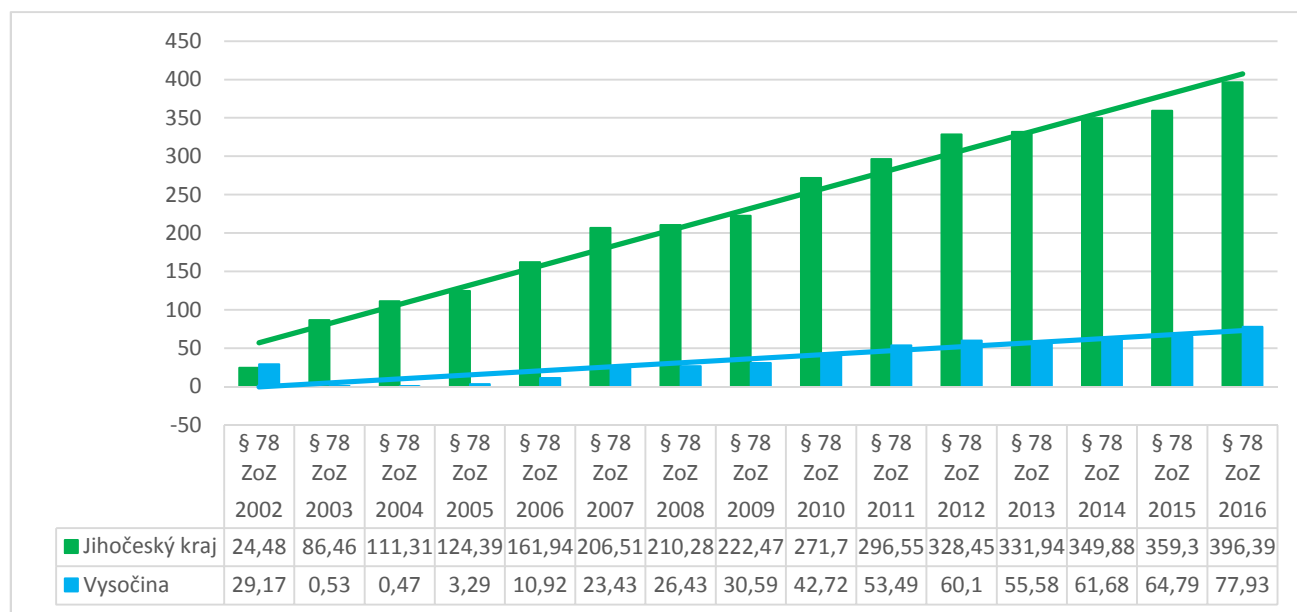
Program a strategie podpory pro OZP (dle § 78 ZoZ) pro Jihočeský kraj a Vysočinu

Jihočeský kraj poskytuje aktivní podporu v problematice týkající se zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Zdravotně postižení občané jsou zpravidla umístováni na tzv. chráněná pracovní místa, která pro ně zřizují či vymezují zaměstnavatelé. Jelikož zřizování takovýchto míst může být velmi nákladné a náročné, mohou být zaměstnavatelům po dohodě s příslušným Úřadem práce poskytnut příspěvek na takovéto pracovní místo (Opatření na zaměstnávání osob se zdravotním postižením - Jihočeský kraj, 2016).

Region Vysočina na svém portálu podmínky pro zaměstnávání OZP nemá uvedeny, avšak lze předpokládat, že zaměstnávání osob zdravotně postižených se v jednotlivých regionech

příliš neliší. Údaje, kolik každý z vybraných regionů přispívá na zdravotně postižené občany ve formě financování chráněných pracovních míst, zobrazuje následující graf, který zobrazuje data v letech 2002–2016. Příspěvek na OZP nebyl v dřívějších letech evidován, proto graf zobrazuje kratší časovou řadu než graf příspěvku na APZ.

Graf č. 22. Čerpání příspěvku v ukazateli Příspěvek na podporu zaměstnávání OZP (§ 78 ZoZ) podle vybraných regionů v letech 2002–2016 (v mil. Kč)

Zdroj: Integrovaný portál MPSV ČR (2017) – vlastní zpracování

U tohoto grafu je patrné, že region Vysočina se zaměstnaností zdravotně postižených osob zabývá velmi málo. Meziročně sice u obou regionů výdaje stoupají, ale u regionu Vysočina dosahuje podpora velmi malých hodnot v porovnání s regionem Jižní Čechy. Přitom je v regionu Vysočina vyšší nezaměstnanost a zároveň vyšší podíl OZP na celkovém počtu nezaměstnaných osob. Tento závěr pouze může potvrdit mou původní hypotézu, neboť toto může být důležitým impulsem pro zakládání nového sociálního podnikání. Je ovšem velmi důležité připomenout, že tzv. chráněné dílny nemají status sociálního podniku. Avšak pokud budou založeny nové sociální podniky, mohou zde být zaměstnávány osoby se zdravotním postižením, tak i osoby v souladu se směrnicí Aktivní politiky zaměstnanosti.

6.4 Sociální podniky vs. obce, města a kraje

Na závěr své práce se pokusím shrnout názory dvou sociálních podniků a také jak územní samospráva na úrovni měst a krajů vnímá sociální podnikání ze svého pohledu. Názory sociálních podniků byly zjištěny přímým dotazováním. To, jak vnímá územní samospráva

sociální podnikání, vychází z mých vlastních zkušeností, kdy během svého působení na obecním a městském úřadě a při zpracovávání grantových programů jsem schopna na tyto otázky opovědět a závěry formulovat.

6.4.1 Jižní Čechy – Madlenka, o. p. s

Sociální podnik Madlenka, o. p. s. působí v Písku a zabývá se výrobou dekoračních předmětů z tradičních materiálů. Zřizovatelem je Fokus Písek, o. s., jehož cílovou skupinou jsou lidé s duševní poruchou. Madlenka byla založena se záměrem nabídnout klientům, a nejen jim práci, možnost výdělků a v ideálním případě je připravit na další zaměstnání (Adresář sociálních podniků, 2017).

Důvodem založení sociálního podniku bylo podpořit zaměstnání klientů Fokus Písek a také je lákala možnost získat nějaké finanční prostředky. Při zakládání vycházeli ze zkušeností klientů s ručními pracemi.

Při zakládání svého podniku měli jak zakladatelé, tak stávající zaměstnanci velká očekávání, avšak na počátku svého podnikání zaznamenali nezájem veřejnosti. V současné době zpětnou vazbu ze strany veřejnosti nezaznamenali. Svůj hlavní přínos vidí v zaměstnávání v minulosti dlouhodobě nezaměstnaných chronicky duševně nemocných lidí. Své silné stránky vidí podnik v důrazu na kvalitu výrobků, slabé stránky, oblasti, ve kterých se cítí omezováni, jsou především nízký kapitál a nedostatečný marketing.

Podnik cítí jako nejvíce problémové oblasti marketing, obchod a zakázky a finance. Z důvodu nedostatku kapitálu nemůže podnik více investovat do podpory prodeje nebo do rozšíření výroby. Za svůj největší úspěch považuje zakázky pro společnosti E.ON.

Podnik splňuje principy sociálního podniku v oblasti veřejně prospěšných cílů a část zisku podnik vrací zpět do rozvoje podniku.

Z legislativní stránky vnímá podnik zákony stejně, jako kdyby byli běžným podnikem. Velký legislativní problém vidí v zavedení elektronické evidenci tržeb, neboť to způsobilo ztrátu odběratelů.

Podnik by uvítal změnu ze strany regionu, zejména ze strany obcí, v podpoře sociálního podniku formou veřejných zakázek.

Své podnikání financují z tržeb a také z podpory na chráněná pracovní místa z programu Aktivní politiky zaměstnanosti. Pokud potřebuje podnik poradit, obrací se především na úřady jako takové, které danou problematiku řeší.

6.4.2 Vysočina – Pradlenka Barborka

Sociální podnik Pradlenka Barborka společnosti AKROBRAB s. r. o, která poskytuje komplexní služby v oblasti praní, žehlení a mandlování prádla, doplněné o služby jako zašívání knoflíků, oprava zipů a úpravy oděvů. Pradlenka Barborka působí v Ledči nad Sázavou od roku 2015 (Adresář sociálních podniků, 2017).

Důvodem pro založení sociálního podniku bylo využití volných prostorů v darované budově a také téma bakalářské práce. Při zakládání vycházel podnikatel z aktuálních potřeb, jelikož v regionu chyběla prádelna. Na počátku svého podnikání zaznamenal podnik ze strany svých zaměstnanců velkou ochotu a vstřícnost, avšak nedůvěru ze strany veřejnosti. V současné době a ani v minulosti veřejnost nevnímala, že se jedná o sociální podnik. Dle slov podnikatele nemá veřejnost o sociální podnikání zájem a vcelku ani neví, co pojem sociální podnik znamená.

Svůj hlavní přínos vidí podnik v pokrytí nedostatkové služby, jako svou silnou stránku vnímá to, že vybavení se mu daří z 85 % pokrývat z dotačních prostředků, což, dle svých slov, vidí jako výhodu proti konkurenci. Slabá stránka je bohužel to, že "každý již někde pere", podnik se musí konkurenci cenově vyrovnat.

Své problémové oblasti cítí podnik obchod a zakázky, finance a otázku zaměstnanců. Svůj největší úspěch spatřují v příležitosti najít práci šesti lidem s postižením. Sociální podnik zaměstnává osoby jak zdravotně postižené, tak dlouhodobě nezaměstnané. Splňuje všechny z principů sociálního podnikání, tedy veřejně prospěšný cíl, část zisku vkládají zpět do rozvoje podniku, své zaměstnance zapojují do rozhodování v rovině pracovního procesu a spolupracují s místními komunitami.

Jako hlavní legislativní problém vidí dosud neuzákoněný status sociálního podniku. Ze strany regionu, především obcí a krajů by uvítali větší transparentnost a vstřícnost. Své podnikání financuje podnik ze zdrojů EU a z úřadu práce prostřednictvím příspěvků na zřízení chráněných pracovních míst. Pokud podnik potřebuje poradit nebo načerpat novou inspiraci, obrací se nejčastěji na jiný sociální podnik, který již může mít s problematikou určité zkušenosti.

6.4.3 Obce, města, kraje

Náhled měst a obcí na problematiku sociálního podnikání ukazuje, že je vnímána vesměs pozitivně, o sociálním podnikání ví jako o rozvíjejícím se zajímavém oboru. Ale velmi málo měst poskytuje sociálním podnikům finanční podporu. Některá města nabízí sociálním podnikům podporu v oblasti poradenství při zpracování žádostí o granty a také zajišťují spolupráci s ostatními úřady, ale spíše převládá názor, že není nutné se problematikou zabývat. Buď se domnívají, že ve městě žádný sociální podnik nepůsobí nebo je žádný sociální podnik o podporu nepožádal.

Z pohledu krajské samosprávy jsou sociální podniky vesměs vnímány jako společenský přínos.

Region Vysočina dokonce podporuje sociální podniky formou poskytování poradenství a nákupem produkce.

Při vyhlášení grantových programů Krajem Vysočina a Jihočeským Krajem se nerozlišuje, zda se jedná o "běžného" podnikatele nebo o sociální podnik. Pokud je podnik oprávněným žadatelem stejně jako jiné podnikatelské a další subjekty, pak charakter sociálního podniku nehraje žádnou roli. Grantové programy přímo pro sociální podnikatel tedy poskytovány nejsou.

Co tedy může být důvodem toho, že sociálním podnikatelům nejsou přímo určeny žádné finanční podpory? Domnívám se, a mohu se opřít o praktické zkušenosti, že sociální podniky mají k dispozici i jiné zdroje finančních prostředků. Zároveň je nutné, aby sociální podniky měly rovné podmínky jako ostatní podnikatelé, proto je i podpora v rámci dotačních programů (IROP, OP Zaměstnanost) poskytována v režimu de minimis (tedy veřejná podpora malého rozsahu – pozn. aut.)

Dále je nutné připomenout, že ve většině malých obcí není dostatek aktérů, kteří by byli schopni nebo ochotni zapojit se do vybudování sociálního podniku. Samosprávám tak zůstává nelehký úkol, neboť zůstávají jediným hybatelem do rozvoje sociálního podnikání v dané oblasti nebo regionu.

Malé a střední samosprávy nejsou při své administrativní náročnosti na chod úřadu zajistit dostatečnou podporu malým podnikatelům, natož pak podnikatelům sociálním. Ze své praxe a zkušenosti mohu uvést, že pokud se podnikatel obrátí na město nebo obec s žádostí

o dotační podporu, nesetká se vždy s přijatelným výsledkem. Pokud je mu podpora poskytnuta, je pouze v částečné výši, než žadatel požadoval. Důvodem jsou zpravidla "napnuté" roční rozpočty měst a obcí, které hospodaří s omezenými finančními prostředky. Jediným a víceméně transparentním zdrojem financování zůstávají tak jediné dotační programy Jihočeského kraje a Kraje Vysočina. Zde musí podnikatel bedlivě hlídat, zda již byly programy vypsané. Administrativní stránka těchto programů není tak náročná, jako např. administrování dotačních titulů z Evropských fondů. Pokud žadatel splní podmínky daného programu, pak je mu podpora zpravidla přiznána. Závěrečné vyhodnocení probíhá zpravidla vyplněním Závěrečné zprávy, kde žadatel vypíše splnění podmínek, za kterých mu byly finanční prostředky poskytnuty, splnění účelu, doložení daňových dokladů a také je možné přiložení fotodokumentace. Kraje tak hrají velmi významnou roli v podpoře nejen malých a středních podnikatelů, ale také podniků sociálních, a to jak po stránce poradenství, tak při poskytování finančních podpor.

7. SHRnutí VÝSLEDKŮ A DOPORUČENÍ

Původní hypotéza, tedy, že v regionu Vysočina jsou lepší podmínky pro založení nového nebo působení stávajícího sociálního podniku, se provedeným šetřením potvrdila. Výsledky jsou shrnuty v následujících bodech, z nichž je ke každému z nich přiřazen návrh na řešení problému.

1. Region Vysočina vzhledem ke své historii disponuje větším počtem odvětví a oborů, na které lze navázat. Tím může být tradiční zemědělská produkce lnu a jeho následné zpracování formou tkalcovství nebo textilní výroby. Dále je možno navázat na tradiční dřevozpracující průmysl, nábytkářství nebo i řezbářství.

Doporučení: Region Jižní Čechy disponuje kvalitními podmínkami pro cestovní ruch. Region Vysočina může svůj cestovní ruch zvýšit právě navázáním na tradici, zvýšením počtu řemeslných dílen nebo i řemeslných trhů. Tato skutečnost by mohla cestovní ruch rozšířit a přilákat tak nové turisty. Zároveň by mohla být i dobrým podnětem pro přilákání nových obyvatel, kteří by byli ochotni se takovýmto řemeslům věnovat.

Dalším doporučením je alternativa „propojení“ regionů prostřednictvím jednotlivých sociálních podniků s důrazem na tradici, nové zkušenosti a poznatky. Mohla by se tak vytvořit „sít sociálních podniků“, jejichž obory podnikání by se vzájemně doplňovaly. Návštěvník by tak mohl navštěvovat např. řemeslné trhy, kurzy a také využívat služeb sociálních podniků, které by působily v každém regionu. Vznikla by tak „meziregionální“ forma spolupráce, jež by byla velmi přínosná i pro samotné sociální podniky.

2. V regionu Vysočina je vyšší nezaměstnanost než v regionu Jižní Čechy. Úroveň nezaměstnanosti v regionu Vysočina činí 5,07 %, v regionu Jižní Čechy 4,43 %. Tento trend je víceletý, region Vysočina má z dlouhodobého hlediska vyšší nezaměstnanost. Zároveň má region Vysočina vyšší podíl zdravotně postižených osob na celkovém počtu nezaměstnaných (17,90 %) než region Jižní Čechy (16,85), z víceletého pohledu činí tento rozdíl cca jeden procentní bod.

Doporučení: V rámci zvyšování zaměstnanosti a podpory aktivní politiky zaměstnanosti by založení nových sociálních podniků vedlo k úbytku

nezaměstnaných právě ze skupiny zdravotně postižených osob a osob, které jsou obtížně zaměstnatelné na trhu práce.

3. V regionu Vysočina je relativně stejný podíl příspěvků na aktivní politiku zaměstnanosti jako v regionu Jižní Čechy. Celkem bylo v roce 2016 na aktivní politiku zaměstnanosti v regionu Vysočina vyplaceno 348 mil. Kč, v regionu Jižní Čechy 369 mil. Kč. V regionu Vysočina je ale výrazně menší podíl vyplacených příspěvků na zaměstnávání zdravotně postižených osob a podporu chráněných dílen. Výše tohoto příspěvku činila v roce 2016 pouze 77, 93 mil. Kč ve srovnání s regionem Jižní Čechy, který vyplatil 369,69 mil. Kč. Vzhledem k tomu, že podíl OZP na celkové nezaměstnanosti je podobný (i absolutní data v oblasti nezaměstnanosti jsou velmi podobná), je tato skutečnost velkým nedostatkem v oblasti příspěvků na zaměstnávání zdravotně postižených osob.

Doporučení: Zvýšením příspěvků na chráněná pracovní místa a na pracovní místa určená pro zdravotně postižené osoby by potenciální sociální podnikatelé, kteří o založení sociálního podnikání uvažují, měli větší motivaci i tím i větší jistotu pro "přežití" sociálního podniku alespoň formou toho, že by dokázali své zaměstnance finančně motivovat.

8. ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažila zhodnotit sociální podnikání ve dvou vybraných regionech, Jižní Čechy a Vysočina. Na tyto regiony jsem nahlížela z historického hlediska z pohledu přírodních podmínek, řemesel a průmyslu těmto regionům vlastním. Dále jsem se zaměřovala na otázku struktury sociálních podniků, jaké jsou jejich hlavní podnikatelské obory. Klíčová byla otázka zaměstnanosti a financování z veřejných zdrojů, především příspěvky na aktivní politiku zaměstnanosti a příspěvky na zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Sociální podnikání je velmi zajímavou formou, jak realizovat svůj podnikatelský záměr. Je určen především pro ty podnikatele, kteří se nechtějí orientovat na zisk samotný, ale spíše na prospěšnost, navázání na tradice, spolupráce s místními komunitami, zaměstnat osoby, které jsou obtížně zaměstnatelné na trhu práce. Všeobecná prospěšnost těchto podniků však ve svém podnikatelském plánu naráží na skutečnost, že veřejnost není o sociálních podnicích ještě dostatečně informována.

Historické aspekty, které vedly k zakládání družstev, vrhají na sociální podniky negativní světlo v domnění, že se jedná o stejnou strukturu a formu, jak byla realizována po r. 1948. Ale pokud půjdeme hlouběji do historie, zjistíme, že myšlenka sociálních podniků je velmi stará a velmi prospěšná malým a středním zemědělcům a obchodníkům.

Sociální podnikatelé sami považují za velmi palčivé téma otázku financování. Nemají dostatek prostředků nejen na provoz, ale především na odměňování svých zaměstnanců. Příspěvky na provoz či na založení sociálního podniku poskytuje jen velice málo organizací. Pokud se podaří získat nějaké prostředky, většinou nestačí pokrýt všechny související výdaje. V současné době chybí tzv. etické financování, které by mohlo otázku poskytování výhodných úvěrů na založení společnosti prospěšného podniku pomoci. Otázka odměňování je také velmi ožehavá. Jedním poskytovatelem příspěvků je Ministerstvo vnitra a sociálních věcí, které realizuje financování formou příspěvků na aktivní politiku zaměstnanosti a příspěvků na zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Velmi zajímavý, avšak v negativním pojetí, je také postoj územních samospráv, zejména měst a obcí. Nejen, že nepovažují za nutné tyto podniky podporovat, ale nejsou ani nakloněny zakládání takového podniku. Naopak krajské organizace na úrovni územní

samosprávy, které vyhláší grantové programy, myslí na malé a střední podnikatele, mezi něž sociální podniky také patří.

Všechny výše uvedené faktory jsou velmi úzce provázané a problematiky sociálních podniků se velmi dotýkají. Pokud budou lidé více vědět o sociálním podnikání, o tom, jak funguje, jaký je jeho hlavní přínos, pak má sociální podnikání cestu otevřenou pro další úrovně. Čím větší povědomí, tím větší otevřenost pro poskytování podpory jakéhokoliv charakteru. Nejen finanční podpora je důležitá, ale také morální podpora zejména ze strany široké veřejnosti. Sociální podnikání je svým způsobem nejvíce demokratický princip řízení podniku, který v dnešní společnosti má mít své čestné místo.

SUMMARY

The main goal of the bachelor thesis is to analyze the situation surrounding social entrepreneurship in a selected region. It determines internal and external factors which stimulate it or slow it down (financing, marketability of social entrepreneurship, building upon tradition – e.g. an existing charity organization, etc.).

The research analyzes data from two selected regions (South Bohemia and Vysočina). The data are obtained from publicly accessible sources, statistics available online and from actual social entrepreneurs. The analysis compares data from businesses in several areas of entrepreneurship (e.g. environmental protection, manufacturing, services).

Although social entrepreneurship is understood as a rather new concept, there have been practices throughout history. These practices are quite similar in nature. The thesis summarizes the history of these activities. The summary provides a ground for demonstrating the benefit of social entrepreneurship in the region.

Key words: social entrepreneurship, internal and external factors, entrepreneurial activity, history of department

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- [1] *Adresář sociálních podniků*. (2017). Získáno 5. 4 2017, z České sociální podnikání: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz>
- [2] *APZ - Jihočeský kraj*. (22. 8 2016). Získáno 6. 4 2017, z Integrovaný portál MPSV: portal.mpsv.cz
- [3] *APZ - Vysočina*. (6. 12 2016). Získáno 6. 4 2017, z Integrovaný portál MPSV: portal.mpsv.cz
- [4] Beck, V. (2010). *Sociální podnikání v praxi* (Studijní opora, Vysoká škola podnikání, a. s.). Ostrava, Česká republika.
- [5] *CAFÉ THERAPY - restaurant, café & shop*. (2017). Získáno 8. 3 2017, z CAFÉ THERAPY - restaurant, café & shop: <http://www.cafe-therapy.cz>
- [6] *Co je to sociální podnikání?* (25. 11 2012). Získáno 28. 12 2016, z Sociální podnikání.info: <http://socialnipodnikani.info>
- [7] CzechTourism. (2015). Získáno 5. 4 2017, z Tradice má smysl: <http://www.tradicemasmysl.cz>
- [8] *České sociální podnikání*. (10. 10 2014). Získáno 28. 12 2016, z Principy a definice: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz>
- [9] *České sociální podnikání*. (10. 10 2016). Získáno 28. 12 2016, z Principy a definice: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz>
- [10] *Českomoravská záruční a rozvojová banka*. (2017). Získáno 8. 3 2017, z Podpora malého a středního podnikání: <http://www.cmzrb.cz>
- [11] Danihelková, E. (2014). *Historie sociálního podnikání v ČR*. Olomouc: CARITAS - Vyšší odborná škola .
- [12] *Ethical Banking*. (5. 3 2017). Získáno 8. 4 2017, z Wikipedia.org: <http://en.wikipedia.org>
- [13] Francová, P. (2012). *MANUÁL: Jak založit sociální podnik*. Praha: P3 - People, Planet, Profit, o. p. s.

- [14] Hunčová, M. (2010). *Ekonomický rozměr občanské společnosti*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.
- [15] *Charakteristika Jihočeského kraje*. (2013). Získáno 5. 4 2017, z Asociace krajů České republiky: <http://asociacekraju.cz>
- [16] *Charakteristika kraje Vysočina*. (2013). Získáno 5. 4 2017, z Asociace krajů České republiky: <http://www.asociacekraju.cz>
- [17] Janák, D. Š. (2010). *Historie sociální práce a sociálního podnikání* (studijní opora, Vysoká škola podnikání, a. s.). Ostrava.
- [18] *Komora sociálních podniků*. (2014). Získáno 28. 12 2016, z Hlavní znaky sociálního podnikání: <http://www.komora-socialnich-podniku.cz>
- [19] Mészáros, P. a. (2008). *Sociální podnikání: 10 úspěšných příkladů z Evropy*. Praha: Nový prostor.
- [20] MPSV. (1. 1 2016). *Zaměstnávání osob se zdravotním postižením*. Získáno 4. 4 2017, z Integrovaný portál MPSV: <http://portal.mpsv.cz>
- [21] MPSV. (3. 20 2017). *Výdaje na státní politiku zaměstnanosti*. Získáno 4. 4 2017, z Ministerstvo práce a sociálních věcí: <http://portal.mpsv.cz>
- [22] *NF Veolia*. (2017). Získáno 8. 3 2017, z NF Veolia: <http://www.nfveolia.cz>
- [23] *Opatření na zaměstnávání osob se zdravotním postižením - Jihočeský kraj*. (22. 8 2016). Získáno 6. 4 2017, z Integrovaný portál MPSV: portal.mpsv.cz
- [24] *Operační programy 2014-2020*. (2015). Získáno 8. 3 2017, z Strukturální fondy: <http://www.strukturalni-fondy.cz>
- [25] P3 - People, P. P. (1. 10 2015). *Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR*. Získáno 1. 1 2017, z České sociální podnikání: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz>
- [26] *Příprava na zaměstnání a práci*. (2017). Získáno 8. 3 2017, z Fokus - Sociální firma Zahrada: <http://www.fokus-praha.cz>

- [27] RVNNO. (2015). *Nadace Neziskovky.cz*. Získáno 7. 3 2017, z Typy neziskových organizací: www.neziskovky.cz
- [28] Sobková, M. (7 2014). Sociální podnikání. *Informační servis - Měsíčník Svazu měst a obcí České republiky*, str. 8.
- [29] *Social Entrepreneurship*. (3. 4 2017). Načteno z Wikipedia: <http://en.wikipedia.org>
- [30] *Sociální podnikání info*. (6. 3 2017). Získáno 6. 3 2017, z Jak na sociální podnikání: <http://socialnipodnikani.info>
- [31] *Sociální podnikání v praxi*. (2016). Brno: Komora sociálních podniků, Jihomoravský kraj.
- [32] *Společensky prospěšné podnikání*. (12 2015). Získáno 28. 12 2016, z Wikipedia.org: <http://cs.wikipedia.org>
- [33] Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech. (2012).
- [34] *Zprávy o realizaci APZ za rok 2014*. (20. 3 2015). Získáno 6. 4 2017, z Integrovaný portál MPSV: portal.mpsv.cz

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1. Právní formy sociálních podniků	25
Graf č. 1. Vzdělání manažerů sociálních podniků (v %)	33
Graf č. 2. Věková struktura manažerů sociálních podniků (v %).....	34
Graf č. 3. Genderové zastoupení manažerů sociálních podniků (v %).....	35
Graf č. 4. Vývoj počtu sociálních podniků v ČR (1992–2016)	36
Graf č. 5. Právní forma sociálních podniků (2013-2015)	37
Graf č. 6. Mapa sociálních podniků (2017)	38
Graf č. 7. Sociální podniky podle oblasti působení (2017)	39
Graf č. 8. Sociální podniky dle obecné prospěšnosti (2017)	40
Graf č. 9. Výdaje na státní politiku zaměstnanosti v roce 2016 (v tis. Kč)	41
Graf č. 10. Sociální podniky podle cílové skupiny (2017)	42
Graf č. 11. Sociální podniky a nezaměstnanost (2/2017)	44
Graf č. 12. Nezaměstnané OZP k celkové nezaměstnanosti v krajích (2/2017).....	45
Graf č. 13. Vývoj počtu podniků ve vybraných regionech (1996–2016)	49
Graf č. 14. Sociální podniky podle oblasti podnikání (2017) - vybrané regiony	50
Graf č. 15. Sociální podniky podle zaměření své činnosti (2017) - vybrané regiony	51
Graf č. 16. Sociální podniky podle cílové skupiny (2017) - vybrané regiony.....	52
Graf č. 17. Sociální podniky dle právní formy podnikání (2017) - vybrané regiony	53
Graf č. 18. Podíl nezaměstnaných osob – Jižní Čechy v letech 2007–2016 (v %).....	54
Graf č. 19. Podíl nezaměstnaných osob – Vysočina v letech 2007–2016 (v %)	54
Graf č. 20. Podíl OZP na počtu nezaměstnaných ve vybraných regionech v letech 2013– 2016 (v %)	55
Graf č. 21. Čerpání výdajů v ukazateli APZ dle vybraných regionů v letech 1998–2016 (v mil. Kč)	57
Graf č. 22. Čerpání příspěvku v ukazateli Příspěvek na podporu zaměstnávání OZP (§ 78 ZoZ) podle vybraných regionů v letech 2002–2016 (v mil. Kč)	58